

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET

Diplomski rad

TUROPOLJSKI DRVENI DVORCI: POVIJESNO - UMJETNIČKI I
KONZERVATORSKI PROBLEMI

Antonija Badurina Žakan

Zagreb, 2013.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET U ZAGREBU
ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI

**TUROPOLJSKI DRVENI DVORCI: POVIJESNO - UMJETNIČKI I
KONZERVATORSKI PROBLEMI**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: DR. SC. MARKO ŠPIKIĆ
KOMENTORICA: DR. SC. SANJA CVETNIĆ

ANTONIJA BADURINA ŽAKAN

U Zagrebu, 2013.

Sadržaj

Sažetak.....	1
Uvod.....	2
1. Profana arhitektura sjeverozapadne Hrvatske u doba baroka i pojava drvenih dvoraca	3
1.1 Drveni dvorci Turopolja	4
1.2. Počeci znanstvenog interesa za drveno graditeljstvo i zaštitu drvenih dvoraca u Hrvatskoj	6
1.3. Stilska obilježja drvenih dvoraca.....	9
1.4. Tradicijski način gradnje – elementi konstrukcije.....	11
1.4.1 Unutrašnji konstrukcijski elementi.....	14
1.4.2. Ukasni motivi i domaći majstori.....	15
1.5. Uređenje eksterijera i interijera sa sačuvanim inventarom.....	16
2. Drveno graditeljstvo XVIII. i XIX. stoljeća u Turopolju.....	18
3. Terensko istraživanje i stanje građevina	21
3.1. Drveni dvorac Modić – Bedeković u Donjoj Lomnici	22
3.2. Drveni dvorac Alapić u Vukovini	28
3.3. Stari župni dvor u Starom Čiču	32
3.4. Drveni dvorac Josipović u Kurilovcu	35
3.5. Drveni dvorac Jelačić u Kurilovcu	39
3.6. Drveni dvorac Zlatarić u Bukevju	41
3.7. Rezultati terenskog istraživanja.....	43
3.7.1. Očuvanost izvorne građe i vrste oštećenja	43
3.7.2. Očuvanost izvorne forme i strukture	45
3.7.3. Valorizacija turopoljskih drvenih dvoraca	45

3.7.4. Stanje drvenih dvoraca nakon konzervatorsko-restauratorskih radova i njihov položaj u suvremenoj zaštiti kulturnih dobara Hrvatske	47
4. Razlozi ugroženosti turopoljskih drvenih dvoraca	49
5. Prijedlozi za očuvanje drvenih dvoraca.....	51
Zaključak	54
Popis ilustracija	55
Prilog: Stanje drvenog dvorca Modić-Bedeković prije i poslije konzervatorsko - restauratorskih radova.....	69
Literatura	72
Summary	77
Keywords.....	77

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest umjetnosti
Diplomski studij

Diplomski rad
**TUROPOLJSKIDRVENI DVORCI: POVIJESNO - UMJETNIČKI I KONZERVATORSKI
PROBLEMI**

Antonija Badurina Žakan

SAŽETAK

U radu je prikazana povijest gradnje drvenih jednokrlnih dvoraca na području Turopolja u XVIII. i XIX. stoljeću, te stanje do danas sačuvanih primjera na širem području grada Velike Gorice. Većina podataka nalazi se u dostupnoj literaturi: znanstvenim radovima, časopisima, zbornicima radova i drugim tekstovima. Drugi dio rada zasniva se na terenskom istraživanju koje je upotpunjeno podacima pronađenima u Konzervatorskom odjelu u Zagrebu i Upravi za zaštitu kulturne baštine pri Ministarstvu kulture.

Rad je podijeljen na pet poglavlja. U prvom su dijelu podaci vezani uz početke istraživanja drvenog graditeljstva kao i tipologija te stilska obilježja drvenih dvoraca. U drugom dijelu, na odabranim primjerima i kroz terenski rad, pokazani su dosad obavljeni konzervatorsko-restauratorski radovi te navedeni razlozi propadanja i ugroženosti danas sve manjeg broja postojećih drvenih dvoraca u Turopolju. Naglasak je stavljen na drvene dvorce Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici, Alapić u Vukovini, Josipović u Kurilovcu te stari župni dvor u Starom Čiču.

Rad je pohranjen u: Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Rad sadrži: 77 stranica, 140 reprodukcija. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: Turopolje, drveni jednokrlni dvorci, tradicijsko drveno graditeljstvo, profana arhitektura, barok i klasicizam.

Mentor: dr. sc. Marko Špikić

Komentorica: dr. sc. Sanja Cvetnić

Ocjenjivači: dr. sc. Marko Špikić, dr. sc. Sanja Cvetnić, dr. sc. Dubravka Botica

Datum prijave rada: 10.02.2012.

Datum predaje rada: 18.09.2013.

Datum obrane: _____

Ocjena: _____

Uvod

Drveni dvorci¹ osebujan su dio stambene arhitekture sjeverozapadne Hrvatske, od kojih nam do danas preostaje njih tek petnaestak, dok je nekada ovakav tip građevine prevladavao na tom području s više od stotinu zdanja, a najstarije primjere nalazimo od sredine XVIII. stoljeća.² Zanimanje za tradicijsku arhitekturu javlja se u našim kulturnim krugovima krajem XIX. stoljeća u sklopu šireg romantičarskog interesa za narodnu umjetnost. Rad na zaštiti tih spomenika u prvoj polovici XX. stoljeća započinje obilaženjem terena, inventarizacijom i sakupljanjem vizualne dokumentacije od strane naših konzervatora Gjüre Szabe i Anđele Horvat te ukazivanjem na vrijednost tih pučkih spomenika i potrebu njihova pomnijeg znanstvenog proučavanja i popularizacije. Istovremeno s tim radom, bilježe se i brojni primjeri rušenja i zamjene drvenih dvoraca dok se na kritično stanje pojedinih građevina upozoravalo 70-ih i 80-ih godina XX. stoljeća. Od 90-ih godina intenzivnije se radi na njihovoj zaštiti i obnovi, ali i dalje možemo naći primjere zapuštanja, demontiranja i građevina u kritičnom stanju.

Kulturni utjecaji koje su širili župnici XVIII. i XIX. stoljeća, kao i barokni stil gradnje, ostao je sačuvan u oblicima drvenih dvoraca, njihovom smještaju u krajoliku, unutarnjoj opremi. Način gradnje koji prenose domaći majstori tesari povezuje drvene dvorce uz tradiciju i lokalno područje. Drveni dvorci obrađeni u ovom diplomskom radu, nažalost, jedini su sačuvani primjeri u Turopolju. Najbolje očuvan je Modić–Bedecković u Donjoj Lomnici gdje upravo završavaju konzervatorsko–restauratorski radovi, drveni dvorac Josipović u Kurilovcu nalazimo u gotovo ruševnom izdanju, a od drvenog dvorca Jelačić ostali su samo temelji. Cilj ovoga rada je razmotriti specifičnosti konstrukcije i umjetničkih obilježja odabranih građevina, stanje očuvanosti njihove izvorne građe i forme, razloge njihova propadanja i ugroženosti, te istražiti mjere, probleme i eventualne nedostatke do danas primjenjivane zaštite kao i prijedloge mogućih rješenja.

Toplo se zahvaljujem svojem mentoru dr. sc. Marku Špikiću i komentorici dr. sc. Sanji Cvetnić na susretljivosti prilikom izrade ovog diplomskog rada. Zahvaljujem također g. Draženu Klinčiću iz Ministarstva kulture i gđi Josipi Matijašić iz Muzeja Turopolje. Najtoplije se zahvaljujem svojoj obitelji na podršci za vrijeme školovanja.

---

¹ Termin *drvenog dvorca* među prvima koriste Ana Deanović (1962.) i Vladimir Marković (1975.) temeljeći svoje tvrdnje na tlocrtnom razvoju ovog tipa građevine, dok primjerice Anđela Horvat (1964.) i Lelja Dobronić (1984.) koriste termin *kurija* oslanjajući se na arhivske izvore pisane latinskim jezikom u kojim se navodi termin *curia* (MARKOVIĆ, 2004: str. 5-12).

² Pretpostavlja se da je drveni dvorac Škarićevo kraj Krapinskih Toplica izgrađen 1747. godine, a dvorac Kallay u Grančarima 1750. godine (*Ibid*, str. 162).

1. Profana arhitektura sjeverozapadne Hrvatske u doba baroka i pojavadrvenih dvoraca

Za svako razdoblje povijesti i arhitekture možemo reći da je imalo svoje potrebe u načinu gradnje. Anđela Horvat u knjigama *Između gotike i baroka* (1975.) i *Barok u Hrvatskoj* (1982.)³ naglašava da je u XVI. stoljeću u Hrvatskoj glavnu ulogu imalo svjetovno, odnosno fortifikacijsko graditeljstvo, dok se tijekom XVII. i XVIII. stoljeća gradi veliki broj sakralnih građevina. No istovremeno su u tom razdoblju tadašnji bogatiji društveni slojevi u sve većem broju počeli graditi dvorce, kurije s parkovima, župne kurije,⁴ plemićke palače itd. Na sitnim feudalnim posjedima Hrvatskog zagorja manji vlastelini podizali su dvorce, koji su zbog skromnijih materijalnih mogućnosti bili manjih dimenzija. Vladimir Marković 1975. godine podijelio je barokne dvorce sjeverozapadne Hrvatske prema osnovnoj organizaciji na višekrilne te zidane odnosno drvene jednokriline dvorce.⁵ On je bio prvi koji je cjelovito obradio dvorce uzimajući u obzir njihove tlocrtne raspodjele, geometrijsku konstrukciju prostora i organizaciju ambijenta.

Zidani tipovi jednokrilnih dvoraca pojavljuju se sredinom XVIII. stoljeća, a najstariji i najreprezentativniji primjer je dvorac u Gornjoj Bedekovčini.⁶ Glavne prostorne karakteristike su neznatno izdužen pravokutni tlocrt, predvorje sa stubištem koje je okruženo sa šest (gospodarskih) prostorija koliko ih nalazimo i na gornjem katu koje je služilo za stanovanje, gdje se najviše isticala središnja dvorana, tzv. *palača* u pročelju kata. Upravo na tim karakteristikama i geometrijskoj konstrukciji, koje se koristila za razvoj jedne proporcije a koja je onda bila osnovna mjera za druge u tlocrtu,⁷ autor zasniva svoju teoriju da je zidani dvorac u Gornjoj Bedekovčini bio uzor za razvoj oblika jednokrilnih zidanih i drvenih dvoraca. Većina povjesničara umjetnosti, kao i lokalno stanovništvo umjesto termina *drveni dvorac* koriste termin *kurija* ili *dvor*⁸ koji su kroz povijest označavali i veličinu posjeda, kanoničku kuriju, stanove plemića. Bazirajući istraživanja na tipu dvoraca iz XVII. stoljeća na koje se nastavljaju barokni dvorci „u razvojnoj liniji nadograđujući nove kvalitete u doba zrelog baroka,“ Vladimir Marković smatrao je termin *kurija* neadekvatnim za takav tip

---

³ HORVAT, 1982: 75 i HORVAT, 1975: 251.

⁴ Latinska riječ „curia“ danas ima različito značenje od one u kanonskim vizitacijama pod nazivom „curia parochialis“, radi se o župnim kurijama, uglavnom zidanim, srodnim građevinama ali drugačije namjene (HORVAT i sur., 1982: 78).

⁵ MARKOVIĆ, 1995: 12.

⁶ *Ibid.*

⁷ MARKOVIĆ, 2004: 155.

⁸ Riječ *dvor* ima isto značenje kao i latinska riječ *curia*.

građevine.⁹ Slijedeći tu logiku i promatrajući tlocrtni razvoj toga tipa građevine, i ja sam se priklonila toj ideji korištenja termina *drvenog dvorca* koji najbliže određuje ono što ove građevine sadržajno nose u sebi i što predstavljaju. Gjuro Szabo već je početkom XX. stoljeća zapazio da je tlocrtna dispozicija drvenih dvoraca, koje nastaju u istom razdoblju bila slična kao i kod zidanih građevina, iako su drveni dvorci bili građeni drugim materijalom u raznolikim inventivnim rješenjima.¹⁰ Utjecaj je vidljiv u namjeni i funkcijama pojedinih prostorija kao i u njihovom rasporedu: kružna komunikacija između soba na katu, predvorje sa stubištem, palača, oblikovanje stropnih površina, ali sličnost nije moguća u potpunosti jer, kako navodi Ksenija Marković (2004.) u doktorskoj disertaciji, dvorac u Gornjoj Bedekovčini ima složeniji raspored prostorija kao i jasna barokna obilježja, ali se slaže da je upravo modularni sustav ovog dvorca utjecao na razvoj drvene arhitekture tog razdoblja.¹¹ Među drvenim dvorcima Hrvatskog zagorja najpoznatiji je onaj u mjestu Škarićevo kraj Krapinskih Toplica sagrađen najvjerojatnije u drugoj polovici XVIII. stoljeća, koji je već uz navedene arhitektonske elemente u erkeru na katu imao i malu kućnu kapelu.¹² Najviše drvenih i zidanih dvoraca sagrađeno je u Zagorju, kao posljedica ekonomskih kretanja tijekom XIX. stoljeća kada dolazi do slabljenja financijske moći feudalaca, cijepanja imanja i podizanja novih objekata. Krajem XVIII. stoljeća Hrvatsko zagorje bilo je puno takvih zdanja, ali već 80-ih godina XX. stoljeća Anđela Horvat izvještava kako je od velikog broja takvih drvenih dvoraca na tom području ostalo samo njih 20-ak.¹³

1.1 Drveni dvorci Turopolja

Turopolje predstavlja prirodnu i povijesnu cjelinu, koje se prostire južno od Zagreba, a omeđeno je rijekama Savom, Odrom i Kupom te Vukomeričkim goricama.¹⁴ Na tom je području početkom XIII. stoljeća nastala Plemenita općina Turopolje, koju su činili slobodni plemići i koji su zbog obaveza obrambene vojne službe bili oslobođeni plaćanja poreza. Prije XVIII. stoljeća u Turopolju ne nalazimo spomen na plemićke drvene dvorce u današnjem

---

⁹ MARKOVIĆ, 1995: 12.

¹⁰ SZABO, 1914: 125.

¹¹ MARKOVIĆ, 2004: 156.

¹² HORVAT, 1982: 76.

¹³ Anđela Horvat izradila je kartu zidanih i drvenih dvoraca u sklopu rada „Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život“ 1970. godine. Budući da pod nazivom *kurije* ne nalazimo samo one građene od drveta već i zidane, teško je odrediti točan broj samo drvenih jednokrakih dvoraca. Ali 1998. godine Konzervatorski odjel u Zagrebu (KOZ) izvještava da je na području Hrvatske sačuvano 18 drvenih dvoraca. (Konzervatorski odjel u Zagrebu, dosje Modić-Bedeković, klasa: 612-08/98-01/170, Urbroj: 532-19-04-98-4/KM/BS).

¹⁴ Zbog blizine grada Zagreba Turopolje je stoljećima nazivano i „Zagrebačko polje.“

smislu. U drugoj polovici XVI. stoljeća u povijesnim se izvorima sve češće nalaze podaci o pretvaranju seljačkih posjeda u *plemićekurije*,¹⁵ pojam koji tada označuje posjed koji su zaslužni plaćeni ratnici, vojnici iz XVI. stoljeća dobivali za svoje zasluge u borbi protiv Turaka. Riječ *kurija* u Zagrebu označavala je tada veličinu zemljišta, dok bi se u Turopolju odnosila na kuću, zgradu ali i plemićki posjed bez posebne oznake veličine tog posjeda.¹⁶

Tradicijska arhitektura bila je uvjetovana ekonomsko-društvenim načinom života. Osim plemića koji su imali svoje plemićke posjede, većina obitelji u Turopolju živjela je u zadrugama koje su se ekstenzivno bavile poljoprivredom, a okupljale su po nekoliko naraštaja iste obitelji pod jednim krovom. Takav način stanovanja nalazimo sve do prve polovice XX. stoljeća.¹⁷ Za razliku od zagorskih (plemenitaških) dvoraca koji su se građom, načinom života i traženjem uzora jasno razlikovali od skromnijih seoskih građevina, u Turopolju je situacija bila drugačija jer se ne može sasvim reći da je „drveni dvorac potpuno plemenitaški a seoska prizemnica ruralna.“¹⁸

Upravo su ta mala mjesta smještena podalje od glavnih središta, u Turopolju, okolici Samobora, Pokuplju, Posavini, Zagorju i Prigorju, u razdoblju od XVI. do XIX. stoljeća bila središta moći, mala izvorišta kulture i prosvjete te omiljena okupljališta hrvatskog plemstva.¹⁹ Samim time su turopoljski župani Josipovići, plemići Jelačići i Modić-Bedekovići mogli biti dio duhovnog i društvenog života hrvatskog intelektualnog, kulturnog i vojno-političkog kruga, dok su se istovremeno mogli baviti i gospodarenjem na svojim posjedima, uzgojem riba, šuma, voćnjaka.

Doline Kupe i Save bogate su hrastovim šumama te su pružale dobru gospodarsku osnovu i bile vrlo privlačne za nastanjivanje, ali su do podizanja nasipa u drugoj polovici XIX. stoljeća ta područja bila povremeno poplavljena. Da bi bili zaštićeni od poplave, domovi

---

¹⁵ MARKOVIĆ, 2004: 8. Za detaljan povijesni pregled razvoja Turopolja i pojedinih mjesta usp. EMILIJ LASZOWSKI uz suradništvo VELIMIRA DEŽELIĆA i MILANA ŠENOE, *Plemenita općina Turopolje: zemljopis, narodopis i povijesni prijelaz, I*, Zagreb: tiskom Antuna Scholza, 1910., EMILIJ LASZOWSKI uz suradništvo JANKA BARLEA, *Povijest plemenite općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane. Općinske uredbe, povijest crkvi i odnosi nekih crkvenih redova prema općini turopoljskoj, II*. Zagreb: tiskom Antuna Scholza, 1911.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Najpoznatija zadružna kuća bila je ona obitelji Arbanas u Donjoj Lomnici, brojila je 30 članova, a srušena je 1950. godine (MARKOVIĆ, 1989: 287).

¹⁸ Tekst Tomislava Petrinca u još neobjavljenom katalogu povodom otvorenja dvorca Modić-Bedeković krajem rujna 2013. godine.

¹⁹ Ksenija Marković navodi da je u XVI. stoljeću ban Ivan Drašković boravio u Vukovini, obitelj Jelačić živjela je u XVIII. stoljeću u Zagrebu, ali i u Kurilovcu gdje su boravili, a književnik August Šenoa bio je čest gost u drvenom dvorcu Zlatarić u Bukevju (MARKOVIĆ, 1999: 16).

su podizani na stupove i tako su nastale sojenice ili čardaci.²⁰ Kada su Kupa i Sava izgradnjom nasipa²¹ regulirane i kada su nestale stalne opasnosti od trajnijih poplava, donji dio kuće na stupovima bio je zatvaran što je bio prvi pomak prema katnici. Zbog vlažnosti tla te zbog opasnosti od ipak povremenih poplava, prizemlje drvenih kuća nikada nije služilo za stanovanje, nego su se tu nalazile *šute* ili *potiže*,²² spremišta za oruđa, dok su stambene prostorije bile isključivo na katu. Razvila su se dva osnovna tipa drvenih dvoraca: pravokutnog i L-tlocrta. Nazive drvenih dvoraca vežemo uz imena vlasnika, imućnijih obitelji toga vremena.

Drveno je graditeljstvo bilo dominantno u Turopolju sve do početka XX. stoljeća. Na području općine Velika Gorica još i danas mogu se vidjeti sakralni i profani spomenici građeni u drvu. Godine 1989. Ksenija Marković navodi da uz izuzetnu brojnost lijepih drvenih kapela, stambenih i gospodarskih spomenika narodnog stvaralaštva u Turopolju nalazimo čak četiri drvena dvorca²³ od ukupno njih osam s područja Hrvatske, te da zajedno čine ovo područje Turopolja zanimljivim i značajnim u spomeničkom smislu. No, veliki broj ovih spomenika do danas je nestao, poput dvorca Pogledić i Jelačić u Kurilovcu te Pintar u Bukevju. S druge strane, drveni dvorac Modić-Bedeković i župni dvor u Starom Čiču bolje su očuvani i djelomično obnovljeni.

1.2. Počeci znanstvenog interesa za drveno graditeljstvo i zaštitu drvenih dvoraca u Hrvatskoj

Organizirana zaštita i očuvanje kulturne baštine započinje u Hrvatskoj ilirskim pokretom sredinom XIX. stoljeća, kao dio općeeuropskog fenomena među arhitektima tog razdoblja. U *romantičnom zanosu ilirizma*²⁴ raslo je zanimanje za arhitektonsku baštinu, narodnu umjetnost i pitanja nacionalnog stila, kao i za zaštitu drvenih dvoraca i kurija te afirmaciju njihovih spomeničkih vrijednosti koja obilježavaju prvu polovicu XX. stoljeća.

Među prvima koji su doprinijeli sustavnom istraživanju na ovome području bili su

---

²⁰ Čardaci su kao i drveni dvorci većinom jednokatnice i približne visine, ali su manjih dimenzija, tlocrtno više izduženi, tročlane razdiobe te se razlikuju smještajem stubišta koje se nalazi unutar kuće ili uz njezinu uzdužnu vanjsku stjenku.

²¹ Regulacija Save, osiguranje plovidbe i zaštita od poplava provodi se od kraja XVIII. stoljeća pa sve do današnjih dana (SALOPEK, 2009: 10).

²² ŽIVKOVIĆ, 1993: 10.

²³ Drveni dvorci Zlatarić i Pintar u Bukevju, Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici i Alapić u Vukovini (MARKOVIĆ, 1989: 293). Autorica nije navela dvorce Jelačić i Josipović iz Kurilovca, vjerojatno zato jer nijedan nije više imao drveno prizemlje već je ono zamijenjeno i zazidano.

²⁴ MARKOVIĆ 1999b: 33.

povjesničari Emil Laszowski i Janko Barlè (1910., 1911.) čiji su glavni ciljevi bili popularizacija turopoljskih crkava i kapela tedarvenih dvoraca, kao i ukazivanje na njihovu vrijednost i potrebu njihova proučavanja.²⁵ I Gjuro Szabo, djelujući u okviru *Zemaljskog povjerenstva za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji*, upozoravao je na slabo poznavanje drvenih spomenika u Hrvatskoj, posebice onih na području Hrvatskog zagorja, kao i na važnost i hitnost njihovog očuvanja, s obzirom na loše stanje u kojem zatiče pojedine drvene dvorce i činjenicu da su već tada mnogi bili izgubljeni.²⁶ Istovremeno bilježimo i početke stručnog dokumentiranja narodne arhitekture, te je u sklopu hrvatskih građevinskih oblika, koje arhitekti Janko Holjac i Martin Pilar sakupljaju između 1904. i 1909. godine, obrađen i dio drvenih dvoraca.²⁷

Nastavljajući se na rad Laszowskog i Barlèa s početka XX. stoljeća, poseban doprinos istraživanju hrvatske drvene baštine dala je i naša poznata povjesničarka umjetnosti Anđela Horvat. Ona je u svojim terenskim obilascima, već 1950-ih godina, počela bilježiti postojeće ali i nestale spomenike, stavljajući naglasak na analizu stila, naručitelje i ambijent u kojem se nalaze.²⁸ U članku koji je objavila 1961. godine posebno se dotakla turopoljskih (drvenih) spomenika²⁹ s kratkim i jasnim pregledom razvoja ovog područja od prapovijesti do XX. stoljeća, a naglasak je stavljen na razdoblje između XVII. i XIX. stoljeća³⁰ (slika 1.1.). Osim njezinog doprinosa u povijesno-umjetničkom smislu, značajni su i njezini konzervatorski naponi u suradnji s Ljubom Karamanom. Oni su među prvima u Hrvatskoj sustavno naglašavali važnost zaštite cijelog ambijenta, a ne samo spomenika uz napomenu da ako je moguće, spomenik uvijek ostane na svom originalnom mjestu i u što većoj mjeri u svojoj funkciji.³¹

Ranih šezdesetih godina XX. stoljeća na međunarodnoj razini uočena je sve veća brigaza očuvanje karaktera krajolika i njegove arhitekture,³² ali tek 1970-ih godina stručnjaci

---

²⁵ Obojica tijekom 1909. godine pišu članke za *Prosvjetu* o zanimljivim drvenim spomenicima na koje su nailazili skupljajući po Turopolju građu za II. svezak *Povijesti Plemenite općine Turopolja* Laszowskog.

²⁶ Gjuro Szabo započeo je sa sustavnim obilascima spomenika tadašnjih kotareva Pregrada, Krapina, Zlatar, Ivanec i Varaždin. Zapažanja s terena publicirao je u izdanjima *Povjerenstva u Vjesniku hrvatskog arheološkog društva*, od 1911. do 1916. godine, koja je kasnije objavio u svojoj knjizi *Kroz Hrvatsko zagorje* (1939.)

²⁷ Arhitekt Martin Pilar 1916. godine izradio je arhitektonske snimke drvenih dvoraca Pogledić i Josipović, a 1917. godine dvorca Obed i Alapić.

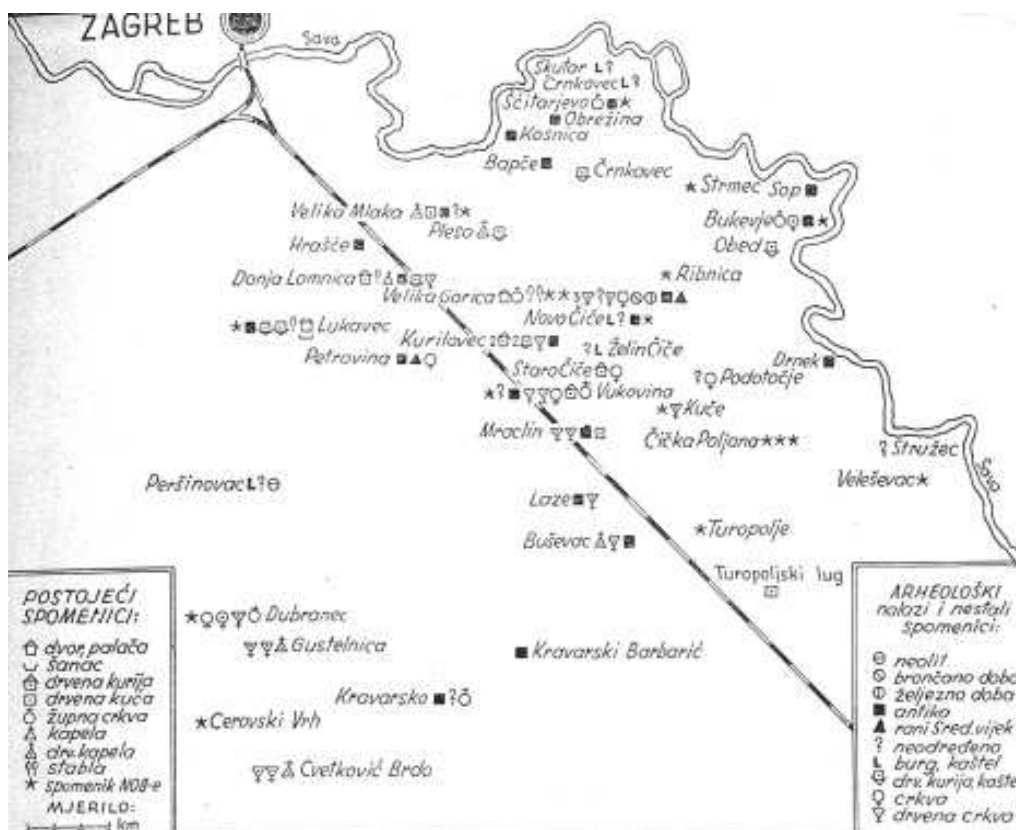
²⁸ CVETNIĆ, 2011: 33-40.

²⁹ Drvene dvorce opisala je „našim izvanrednim građevnim dostignućima koji govore o prošlosti ovog kraja,“ te smatra neshvatljivim njihovo naglo nestajanje kojima treba samo malo održavanja i obnove, dok niču nove kuće skupljih materijala (HORVAT: 1982: 77).

³⁰ HORVAT, 1961: 141-156.

³¹ UNKOVIĆ, 2011: 81-92.

³² Primjerice 1962. godine UNESCO je izdao „Preporuku za očuvanje ljepote i značaja krajolika i cjelina,“ s prijedlozima očuvanja baštine zajedno s krajolikom u kojem se nalazi.

Slika 1.1.: Spomenici kulture na području općine Velika Gorica, kartu izradila Andela Horvat 1961. godine

ICOMOS-a (Međunarodni savjet za spomenike i spomeničke cjeline) odlučili su sastaviti popise važnih cjelina pučkog graditeljstva, naglašavajući važnost zaštite svih objekata kulturnog značenja: od reprezentativnijih do skromnijih, zajedno s okolinom u kojoj se nalaze. U Hrvatskoj konzervatori prate međunarodne preporuke i već početkom 1970-ih započinju interdisciplinarnu akciju istraživanja i dokumentiranja tradicijskoga pučkoga graditeljstva i arhitekture.³³ Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu 1971. godine proveo je akciju pod nazivom *Istraživanje i fiksiranje stanja etnoloških spomenika u cilju prikupljanja dokumentacije i proučavanja mogućnosti njihove zaštite na području Hrvatske*,³⁴ a prva akcija provedena je te iste godine na području općine Velika Gorica i imala je eksperimentalni karakter. Od 1971. do 1989. godine prikupljena je impozantna građa³⁵ koja se čuva u zavodima za zaštitu spomenika kulture: izrađeni su arhitektonski snimci, fotografije i tehnički opisi većine objekata narodnog graditeljstva. Vrijednost akcije i prikupljene građe

³³ MARKOVIĆ, 1997: 47.

³⁴ ŽIVKOVIĆ, 1993: 3.

³⁵ Na taj je način sakupljena dokumentacija za 174 objekt, od kojih su potpuno dokumentirane gotovo sve drvene kapele, dok su drveni dvorci te ostali stambeni i gospodarski objekti tradicijske arhitekture dijelomično dokumentirani (uz poneke arhitektonske skice i fotografije). MARKOVIĆ, 1989: 287.

pokazala se i nakon Domovinskog rata kada je velik dio ruralne baštine oštećen i uništen. Ali upravo je Domovinski rat pokrenuo interes za tradicijsku arhitekturu u Hrvatskoj. Od početka 1990-ih u Europi primjećuje se dodatno povećanje opsega baštine, pa je time i potreba za očuvanjem pučke baštine zajedno s prostorom s kojim čini cjelinu postala veća. Budući da je u pitanje bio doveden njezin opstanak, od velike je važnosti bilo „pronaći pravu metodologiju pristupa, integraciju mišljenja i postupaka u koji treba biti uključen širok krug stručnjaka, intelektualaca ali i lokalno stanovništvo.“³⁶

Kao rezultat tih nastojanja možemo navesti i stručni skup posvećen obnovi i očuvanju hrvatske pučke baštine koji je održan u prosincu 1995. godine u Zagrebu, u organizaciji *Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine* i *Croatia Nostra*, i koji je ukazao na složenost problema zaštite hrvatske pučke baštine, njegovu ugroženost i svijest naših stručnjaka o tim problemima.³⁷

1.3. Stilska obilježja drvenih dvoraca

Građene u teškim gospodarskim prilikama, nakon rata s Osmanlijama i općeg osiromašenja,³⁸ može se reći da turopoljski drveni dvorci ne pokazuju veća stilska obilježja te da se odlikuju vrlo često klasicističkom arhitektonskom jednostavnošću, koja dijelom proizlazi iz jednostavne podjele prostora te uporabljene hrastove građe, kao i tradicionalne, domaće tehnike gradnje koju odlikuje horizontalno slaganje planjki, spajanih drvenim klinovima. No, u širem smislu, drveni dvorci zajedno s drvenom pučkom arhitekturom središnje Hrvatske (kapelama, križevima na grobljima i raspelima) čine graditeljsku i likovnu pučku baštinu hrvatskog zreloga baroka.

Anđela Horvat u knjizi *Barok u Hrvatskoj* (1982.) ističe da je barok kao stil na ovim područjima prihvaćen neujednačeno, prvenstveno zbog zemljopisnoga položaja te je obilježen ispreplitanjem različitih stilova.³⁹ Nakon osmanskih osvajanja u XV. i XVI. stoljeću, te oslobođenja u Drugom leopoldinskom ratu (1683.-1699.) u XVIII. je stoljeću započeo val obnove, a tradicionalni način gradnje drvom povukao se sve više na selo, gdje je ponegdje ostao očuvan sve do današnjih dana, kao na primjer u Turopolju.⁴⁰ Promatrajući vrijeme

³⁶ GOTTHARDI-PAVLOVSKY, 1997: 29.

³⁷ Usp. KSENIJA MARKOVIĆ „Obnova i očuvanje hrvatske pučke graditeljske baštine - Zbornik sažetaka,“ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 1997., Zagreb.

³⁸ MARKOVIĆ, 1999a: 16.

³⁹ HORVAT, 1982: 4.

⁴⁰ Upravo zbog izrazitih sklonosti drvenoj građi, barok je polako prodirao u Turopolje iako je blizu Zagreba gdje barok, prema mišljenju autorice, nalazimo od početka XVII. stoljeća (*Ibid.*, str. 5).

nastanka drvenih dvoraca na području sjeverozapadne Hrvatske, možemo uočiti da nisu svi izgrađeni u doba baroka, nego je najveći dio njih sagrađen u doba klasicizma, čime se potvrđuje činjenica da: „stil u provinciji, daleko od centra svog nastanka traje duže pa i nakon njegova nestanka.“⁴¹ Zbog društvenih prilika toga doba, barokni oblici u profanoj arhitekturi javljaju se tek oko sredine XVIII. stoljeća, gotovo stoljeće kasnije nego u sakralnoj umjetnosti ovog područja. Važno je napomenuti da se barokni izraz jače očituje u gradnji zidane profane arhitekture, kao i sakralnih građevina, nego kod drvenih kuća gdje ostaje na plošnoj razini te se rijetko iskazuje na figuralni način. Jedan od razloga je i duboka ukorijenjenost u tradicionalnu graditeljsku tradiciju koju prenose domaći majstori, dok istovremeno preuzimaju nove odnose i omjere volumena koji naručitelji zahtijevaju.

Neke od značajki baroknog razdoblja u gradnji plemićkih drvenih dvoraca su poštivanje baroknih kanona omjera i volumena samostojećih građevina, pravokutni i neznatno, izduljen tlocrtu kojem dominira visoko, strmo krovništvo s glavnim pročeljem koje je raščlanjeno ulaznim dvokrilnim vratima i pravilno ritmički postavljenim prozorskim otvorima, te se time približavaju zidanim jednokrilnim dvorcima Hrvatske.⁴² U unutarnjem dijelu građevine to je posebno vidljivo uistaknutom značenju središnje prostorije, *palače*, što se potvrđuje njezinom veličinom i smještajem kao centralne društvene prostorije uz središnje veće predvorje prizemlja i kata koje povezuje stubište. Predvorje i stubište zauzimaju manji prostor te nemaju tako reprezentativni karakter kao kod zidanih dvoraca. Sve su prostorije povezane i ostvaruju unutarnju kružnu komunikaciju, a simetričan raspored soba vidljiv je i u vanjskoj organizaciji dvorca.

Uz plemićke dvorce gradili su se i župni drveni dvorovi koji se po prostornoj organizaciji i funkcijama pojedinih prostorija nisu razlikovali od profanih građevina ovoga tipa. Barokni stil gradnje od sredine XVIII. stoljeća prenosili su župnici školovani u Rimu, Bologni, Grazu, Beču i Trnavi,⁴³ kada je bilo važno da i župni dvorovi pridonose izgledu ne samo većih mjesta i gradova nego i malih i nepoznatih sela.

---

⁴¹ MARKOVIĆ, 2004: 163. O karakteristikama provincijske umjetnosti usp. LJUBO KARAMAN (1963.): „O djelovanju domaće sredine u umjetnosti hrvatskih krajeva,“ Zagreb.

⁴² Ono što ih također povezuje s jednokrilnim zidanim dvorcima je i jasno određen red između organizacije i namjene prostorija.

⁴³ HORVAT, 1982: 78.

1.4. Tradicijski način gradnje – elementi konstrukcije

Zajedničko obilježje narodnog graditeljstva ovog kraja je osnovni građevni materijal, a to je drvo koje je imalo dvostruku ulogu: građevnu konstrukcijsku (gradnja stijenke kuće i njezina konstrukcija) i pokrivačku (pokrovni materijal, šindra).⁴⁴

Konstruktivne karakteristike građenja horizontalnim slaganjem planjki, spajanih drvenim klinovima, *moždenjacima*,⁴⁵ na različite vezove osnovno je obilježje koje povezuje sakralne i profane spomenike na području Turopolja. Etnologinja Ljerka Topali 1941. godine⁴⁶ istražujući vezu između načina gradnje turopoljske drvene kapele i turopoljske seljačke kuće, definira elemente čvrste i trajne drvene gradnje ili gradnje na preklop, kakva se na ovom području ukorijenila zahvaljujući bogatstvu turopoljske poplavne nizine hrastovim šumama i pravu Turopoljaca na sječu u neograničenim količinama. Bilo da se gradi seljačka kuća, plemićki drveni dvorac ili kapela, koristi se isti materijal, način obrade i elementi konstrukcije.

Drvene stijenke jednostavnijih kuća pa tako i drvenih dvoraca građene su od horizontalno složenih grubo ili finije tesanih, a od sredine XIX. stoljeća i piljenih hrastovih planjki debljine 7-12 cm i visine 25-30 cm.⁴⁷ Tako obrađene planjke po dužini se povezuju drvenim klinovima *moždenjacima*, te se u uglovima spajaju ili preklapaju u stari *hrvaški vez* neotesanih krajeva greda⁴⁸ ili noviji *nemški vez*⁴⁹ (otesanih krajeva) (slika 1.2.).

O vrsti preklopa i gustoći klinova ovisi i čvrstoća konstrukcije.⁵⁰ Većina drvenih dvoraca bila je ožbukana i obijeljena izvana pa se originalna drvena građa i ne bi mogla vidjeti. Ako su planjke bile kraće, povezivane su, *pobirane*, stupom *poberuhom* koji se vertikalno ulagao u temeljnu (*pocek*, *podsjek*) i završnu gredu (*vjenčanicu*).⁵¹ Kako bi se hrastovina odvojila od tla i vlage, četiri temeljne grede podsjecki uglavnom su deblje, šire i dulje od ostalih, te se tako izgrađena konstrukcija polagala na temelje od zemlje i kamena, koje su poslije zamijenili stupovi od opeke, odnosno temelji u cijelosti građeni opekom.

---

⁴⁴ ŽIVKOVIĆ, 1993: 9.

⁴⁵ MARKOVIĆ, 1989: 287.

⁴⁶ TOPALI, 1941: 37.

⁴⁷ Uz postupno usavršavanje obrade, mijenjale su se i dimenzije planjki tako da su nekada znale imati širinu i 70 cm, dok im je debljina u prosjeku 8 cm. Veći broj kuća građen je već prije rabljenim planjkama, što se vidi po tragovima ranijih konstrukcija i povezivanja (SALOPEK, 2009: 28).

⁴⁸ Za *hrvaški vez* pretpostavlja se da bi mogao biti stariji i od srednjega vijeka (MARKOVIĆ, 1989: 288). Takav tip veza nalazimo na većini drvenih dvoraca u Turopolju, kao npr.: Modić-Bedeković, Jelačić, Josipović, Alapić.

⁴⁹ Ovakav vez imao je danas srušeni dvorac Pintar u Bukevju i župni dvor u Starom Čiču.

⁵⁰ TOPALI, 1941: 28.

⁵¹ SALOPEK, 2009: 13.

klasicizma, dok pojedine elemente tog istoga pročelja (poput drvenih balkona,⁵⁸ istaka, tornjića, zvonika te ukrasa stolarije) možemo svrstati u barokno doba. Upravo ovi zadnji primjeri govore o umjetničkoj nadarenosti pojedinih obrtnika, kao i o „potrebi za slijedom aktualne, moderne umjetnosti XVIII. stoljeća.“⁵⁹

Kao što sam navela, u oblikovanju glavnog pročelja važnu ulogu imali su prozori i vrata. Ritam prozorskih osi je pravilan, sa simetričnim položajem otvora u odnosu na glavna vrata. Prozor, većinom dvokrilan, bio je karakterističan element kuće kako oblikom (uspravni pravokutnik) tako i veličinom (manjih dimenzija). Namjera je bila da se dom maksimalno ogradi od vremenskih neprilika. Vrata su se izrađivala od hrastovine, a niža su i šira od današnjih standardnih.⁶⁰ Imaju povišen prag, gredu koja je dio konstrukcije drvene stijenke a dovratnik je izveden od debljih dasaka. Ulazno vratno krilo u pravilu je napravljeno od dvostrukih dasaka, koje su s vanjske strane složene u obliku romba, a s unutarnje vertikalno.

Ako usporedimo tradicijsku arhitekturu XVIII. stoljeća s onom iz XIX. i XX. stoljeća, možemo zaključiti da su se najveće promjene dogodile u izgradnji krovišta, koje je nekad bilo pokriveno raženom slamom i zbog toga se gradilo na četiri strehe.⁶¹ Od druge polovice XIX. stoljeća, izgradnjom sve većeg broja ciglana, šindra (drvene daščice) se napušta kao pokrovni materijal i od tada se sve više koristi biber-crijep, ponajprije za glavnu stambenu zgradu, a kasnije i za druge gospodarske zgrade. Novim pokrovom od biber-crijepa krovšte se smanjuje i počinje se graditi poluskošeno na zabatima.⁶² Krov je mogao zaštititi vanjski plašt kata od kiše, ali ne i prizemlje. Zato su u razini stropa prizemlja dodavali zaštitnu strehu (*potkrovek*) koja je štitila stijenke prizemlja od oborina.

Dok turopoljski drveni dvorci odišu jednostavnošću obrade pročelja, sa strogim linijama i podjelom koji nas više upućuju na stilske karakteristike kasno baroknog klasicizma, drveni dvorci Hrvatskog zagorja izražavaju jača barokna obilježja na svojim pročeljima (npr. istaknuti rizalit u Donjem Škarićevu). Ta arhitektonska jednostavnost i jasnoća oblikovanja proizlaze iz jasno podijeljenog unutarnjeg prostora te upotrebe tradicionalne tehnike gradnje horizontalno slaganim planjkama.

---

⁵⁸ U središnjos osi kata dvorca Modić Bedeković nalazi se balkon s ogradom i dvokrilnim vratima.

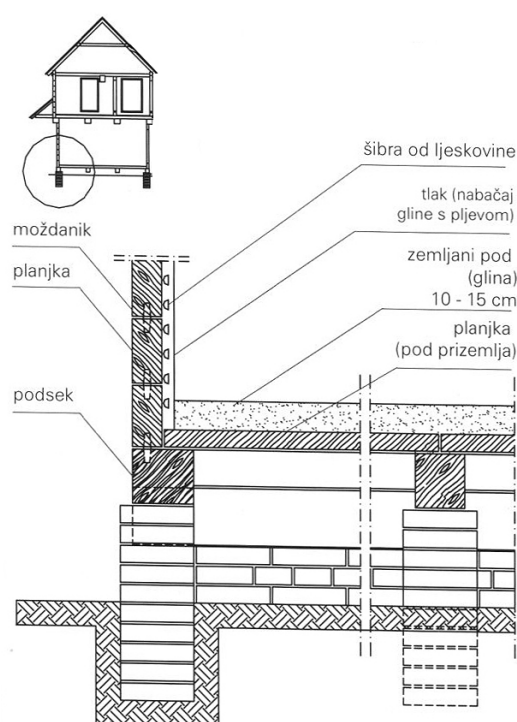
⁵⁹ MARKOVIĆ, 1999a: 33.

⁶⁰ Veličina standardnih jednokrilnih vrata je 105/110x210 cm, a dvokrilnih 130x210 cm. Ulazna dvokrilna vrata na glavnom pročelju dvorca Alapić u Vukovini imaju mjere 100x187 cm, a ulazna dvokrilna vrata dvorca Modić-Bedeković 93x185 cm.

⁶¹ Krovšte drvenih dvoraca redovito je vrlo visoko četverostrešno, ali ima i nižih dvostrešnih (pr. u Starom Čiču).

⁶² Mijenjanjem pokrova mijenja se i nagib krovnih ploha: nagib za crijep iznosio je 45 stupnjeva, dok je za šindru bio strmiji. Naime, daska je osjetljivija na vlagu pa je bilo potrebno da oborine što prije skliznu.

Ponekad su se drvene planjke s unutrašnje strane, radi bolje izolacije, premazivale zemljom pomiješanom s piljevinom ili slamom i vapnom,⁶³ ili se obijale drvenim oplatama.⁶⁴ Podovi prizemlja i kata bili su sastavljeni od *mosnica* (planjki kojom se gradi pod),⁶⁵ koje su se stavljale preko poprečno položenih greda (*podvlaka*), postavljenih na gredama *temeljačama* (slika 1.3.). Na isti su način izvedeni i stropovi⁶⁶ katnih prostorija, s razlikom da su se mosnice polagale preko srednje grede (*sljeme, tram*). Stropne se daske međusobno povezuju *na pero i utor*⁶⁷ ili se preklapaju i najčešće su neožbukane i neobijeljene. Strop je u pravilu otvoren s vidljivom drvenom konstrukcijom, a najizraženije su stropne grede koje nalazimo u *palači* gdje se najčešće pojavljuje niz uresa.⁶⁸

Slika 1.3.: Detalj poda prizemlja s podsekom i zidanim temeljem, izradio Davor Salopek, 2005.godine

⁶³ Mješavina ilovače i pljeve naziva se *tlak*, ali prije njegova stavljanja planjke su se s unutrašnje strane ukoso šibičale ljeskovim ili vrbovim prućem (SALOPEK, 2009: 15).

⁶⁴ CVITANOVIĆ, 1974: 69.

⁶⁵ Na *mosnice* se također često polagao sloj ilovače koji je bio u funkciji toplinske izolacije

⁶⁶ Svodovi koji su bili česti u arhitekturi baroknih zidanih dvoraca, vrlo su se rijetko nalazili u drvenoj arhitekturi. No, u predvorju drvenog dvorca Alapić nalazimo primjer samostanskog svoda, te bačvastog svoda u Starom Čiču u prostoriji koja je danas u funkciji u kuhinje. Njihova funkcija bila je utilitarna, a ne toliko reprezentativna (MARKOVIĆ, 2004: 165).

⁶⁷ *Ibid.*, str. 40.

⁶⁸ U dvorcu Alapić na sljemenu nalaze se kršćanski simboli, a u Starom Čiču na manjim gredama motiv rozete.

Istovremeno možemo naići i na drugačija rješenja. Drveni dvorci ponavljaju tradicionalnu pučku tehniku gradnje, u kojoj je također bilo važno uzeti materijal iz prirode: drvo, kamen, pijesak, što znatno pridonosi i njihovoj autentičnosti. Tako je primjerice šljunak iz obližnjeg potoka vrlo kreativno i inventivno iskorišten kod dvorca Modić-Bedeković kao pod kata, dok su starinske cigle iskorištene kao podne obloge u predvorju dvorca Alapić „pridonoseći likovnoj ljepoti, originalnosti i autentičnosti dvora.“⁶⁹

1.4.2. Ukrasni motivi i domaći majstori

Vlasnici jednostavnih prizemnica i drvenih dvoraca pod utjecajem stilskih gibanja nastoje slijediti barok u motivima ukrasa, stavljajući ih na ulaznom trijemu, prozorskoj i vratnoj stolariji, zabatima, kovanim dijelovima,⁷⁰ detaljima dvorišne ograde te glavnim uzdužnim gredama.⁷¹

Na drvenim gredama stropa nalazimo ucrtane inicijale iz kršćanske tradicije poput IHS,⁷² motiva križa, kaleža i srca. Uz već navedene kršćanske motive, nailazimo i na imena vlasnika⁷³ i datacije koja su se često upisivala, tj. urezivala na sljemenu, u najvećoj prostoriji, a katkada iznad ulaznog prostora.

Ksenija Marković 1989. godine navodi da su arhivski podaci o domaćim majstorima redovito vrlo šturi i ne govore ništa o graditeljima, ali na osnovi dosadašnjih istraživanja o korištenim tehnikama gradnje koja je jednaka onoj kod stambene i gospodarske pučke arhitekture iz istih krajeva, možemo pretpostaviti da su upravo domaći majstori, tesari i vođe tzv. partija, odnosno cehovskih udruženja, gradili drvene dvorove.⁷⁴ Na području Turopolja tijekom prve polovice XIX. postoje različite putujuće skupine takvih majstora koji su zajedno s poduzetnikom grupno i organizirano gradili kuće u drvetu. Tako je prema dostupnim podacima drveni župni dvor u Starom Čiču 1831. godine sagradio majstor Pavao Kundrak vjerojatno kao vođa tzv. partije sa šest Bukevljana,⁷⁵ a samouki majstor Lacko Celić – Dinek obnovio početkom XX. stoljeća novu ogradu na balkonu dvorca Modić – Bedeković.⁷⁶

---

⁶⁹ MARKOVIĆ; 1999a: 16.

⁷⁰ Poput rukohvata na vratima, kvaka i brava na dvorcu Alapić.

⁷¹ SALOPEK, 2009: 15.

⁷² TOPALI; 1941: 30. Primjer ovog motiva u srcu nalazimo na sljemenu predvorja dvorca Modić-Bedeković zajedno s potpisom naručitelja i godinom izgradnje, te na dvorcu Alapić.

⁷³ Do kraja XVIII. i početka XIX. stoljeća češće su se urezivali takvi mali simboli i znakovi kao majstorov potpis, dok je od tada sve važnije bilo navesti ime naručitelja (MARKOVIĆ, 2004: 15).

⁷⁴ MARKOVIĆ, 1989: 288.

⁷⁵ BARLÉ, 1911: 179.

⁷⁶ MARKOVIĆ, 2004: 13.

1.5. Uređenje eksterijera i interijera sa sačuvanim inventarom

Mobilijar, originalno pokućstvo drvenih dvoraca, sačuvano je u vrlo malom broju tek u ponekim od njih. Očuvano izvorno pokućstvo i peći za grijanje nalaze se u dvorcu Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici uz slike i predmete iz svakidašnjeg života ove obitelji. Upravo nedavno završeno je restauriranje sačuvanog namještaja i svakodnevnih predmeta koji će od jeseni 2013. godine biti izloženi u sklopu obnovljenog dvorca i muzejskog prostora kao svjedok toga vremena i načina življenja.

U župnom dvoru u Starom Čiču očuvan je dio starinskoga pokućstva i uz njega vrlo vrijedna biblioteka s primjerima knjiga iz XVI. stoljeća, pohranjena u novom župnom dvoru. Iz monografije o Velikoj Gorici izdane 1999. godine saznajemo da je župnik Andrija Rusan početkom XIX. stoljeća prikupljao ovu značajnu književnu građu, a taj je rad nastavio župnik Nikola Folnegović pa je tako u župnom dvoru sve do izgradnje novoga bio pohranjen izuzetno vrijedan knjižni fond od 928 knjiga u kojem je najstariji primjerak knjige iz 1561. godine. Vredniji dio književnog fonda, prema podacima iz navedene knjige, prenesen je u Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti.⁷⁷

Iako većina turopoljskih drvenih dvoraca koje je Emil Laszowski (1910.) opisao danas više ne postoji, iz zapisa možemo dobiti barem maleni uvid kako su bile opremljene. Tako primjerice saznajemo da je sve pokućstvo iz dvorca Josipović potjecalo iz XVIII. stoljeća, te da su se tada mogle vidjeti očuvane zbirke oružja, obiteljski portreti starih Josipovića i knjižnica Nikole pl. Škrleca.⁷⁸ Laszowski u zapisu o dvorcu Pogledić u kratkim crtama opisuje inventar male kapelice koja se nalazila unutar same građevine i gdje su se mogli pronaći različiti kaleži, jastuci i svijećnjaci.

Uz uređenje interijera, važnu ulogu imao je i ambijent u kojem se dvorci nalaze. Drveni dvorci redovito su i u većini slučajeva bili građeni na velikim parcelama uz koje su se nalazili pašnjaci, šume, livade i ribnjaci,⁷⁹ a služili su u vođenju gospodarstva. Drveni dvorci turopoljskog i posavskog plemstva, smješteni su u sredinu posjeda te su bili okruženi gospodarskim zgradama, odnosno većim drvenim ili zidanim stajama, konjušnicama, sjenicama, žitnicama, kukuruzarnikom. Uz drvene dvorce, kao i kod svakog drugog seoskog gospodarstva, nalazile su se i pomoćne zgrade, tzv. *sukašnice* — ljetne kuhinje s krušnom peći, starinske drvene preše za grožđe, bunari. Turopoljski drveni dvorac nije bio mjesto

⁷⁷ MATKOVIĆ-MIKULČIĆ, K. (1999): 102.

⁷⁸ LASZOWSKI, 1995 [1910]: 347.

⁷⁹ MARKOVIĆ, 1999a: 16. Vrlo često su se uz drvene dvorce nalazili i ribnjaci, a kada ne postoje, često ih se može naći na katastarskim podlogama iz prošlog stoljeća, a vidljivi su i u postojećoj konfiguraciji terena.

odmora i ladanja u ljetnim mjesecima, već mjesto gdje se živjelo čitavu godinu pa je za takav život bilo potrebno osigurati i infrastrukturu odnosno gospodarske objekte.⁸⁰ Oni su samostalna i samostojeća arhitektura u prostoru, ali pokazuju dosljednu povezanost s prirodom, poštujući odnos prema zatečenom prirodnom nasljeđu i krajoliku. Već je Anđela Horvat, kao i Ljubo Karaman, u radovima naglašavala važnost zaštite čitavog ambijenta, a ne samo spomenika, te je za vrijeme terenskih istraživanja posvećivala pažnju spomeniku kao i krajoliku u kojem se nalazi.⁸¹ Ksenija Marković nastavlja njihov rad i u radovima naglašava tu povezanost i sklad između arhitekture i prirode. Dvorci su i danas okruženi višestoljetnim, katkada rijetkim primjerima vegetacije, najčešće neuobičajenim u seoskim prostorima kao što su borovi, jablanovi,⁸² žalosne vrbe, platane, gledičije⁸³ itd., ali istovremeno možemo pronaći i starinske vrste drveća kao što je lipa.⁸⁴ U valorizaciji parkovnih površina treba istaknuti i park prirode i kiparstva u Vukovini iza dvorca Alapić (premda sâmo zdanje čeka obnovu zbog nerazriješenih imovinskih odnosa), koji nam daje primjer konzervatorske revitalizacije spomenika kulture i njegova okoliša te se time naglašava i povećava ambijentalna vrijednost ne samo drvenoga dvorca nego i samoga mjesta Vukovine.

---

⁸⁰ Za razliku od baroknih zidanih dvoraca čija je organizacija podrazumijevala reprezentativnu ladanjsku namjenu kao primarnu s podređenim gospodarskim dijelovima (MARKOVIĆ, 2004: 174).

⁸¹ UNKOVIĆ: 2011: 86.

⁸² Niz jablana i danas stoji ispred razrušenog dvorca Jelačić u Kurilovcu.

⁸³ Sve do prije nekih desetak godina, nalazile su se pokraj dvorca Alapić u Vukovini (MARKOVIĆ, 1999a: 16).

⁸⁴ Primjerice pokraj dvorca Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici i danas se može vidjeti poznata stoljetna lipa.

2. Drveno graditeljstvo XVIII. i XIX. stoljeća u Turopolju

Istraživanja Emila Laszowskog s početka XX. stoljeća osnova su za poznavanje povijesti Velike Gorice i Turopolja.⁸⁵ Rezultati istraživanja objavljeni su najprije u četiri sveska *Povijesni spomenici plemenite općine Turopolja*, a potom i u tri sveska *Povijest plemenite općine Turopolja*. U prvom je dijelu autor sabrao relevantne dokumente iz arhiva Plemenite općine turopoljske, pisane većinom na latinskom (ponegdje čak i na hrvatskom) jeziku. Iz ovih se latinskih spisa može saznati mnogo o povijesti ovog područja sve do početka XIX. stoljeća. U drugoj knjizi zajedno s Jankom Barléom, Milanom Šenoom i Velimirom Deželićem dokumentaristički bilježi povijesne činjenice koje se ponekad tiču i arhitekture. Njihov je rad veoma važan i s povijesno-umjetničkog gledišta jer ta iscrpna arhivska istraživanja predstavljaju povijesni izvor i temelj daljnjoj analizi i sintezi graditeljske djelatnosti u Turopolju.

Iz XVII. i XVIII. stoljeća sačuvani su popisi kuća na području Turopolja koji govore o njihovoj brojnosti i rasprostranjenosti, ali isto tako i o obiteljima koje su tu živjele. Godine 1796. Plemenita općina turopoljska sastavila je popis svih kuća u Turopolju, koji Petar Puhmajer (2005.) u knjizi *Arhitektura Velike Gorice*⁸⁶ ističe kao važan povijesni dokument jer pruža uvid u to kakva je bila razina života i stanovanja ljudi u Turopolju u to doba. Ipak, popis manje govori o arhitektonsko-oblikovnim karakteristikama drvenih ili zidanih prizemnica, čardaka i drvenih dvoraca, a više o gospodarskim sadržajima i stanju u kojem se oni nalaze.

U nastavku rada željela bih kroz nekoliko primjera, danas već srušenih drvenih dvoraca ali koji su bili važni ili karakteristični za razvoj velikogoričkog graditeljstva, pokazati njihova glavna obilježja kako bismo bolje shvatili povijest i kontekst dvoraca koje postoje još i danas i koje ću kasnije detaljnije obraditi.

Kurilovec, nekad selo a danas gradska četvrt Velike Gorice, bilo je naselje s najviše drvenih dvoraca. Godine 1773. u Kurilovcu je bilo 75 kuća, od toga je 5 plemićkih drvenih dvoraca: nenastanjeni dvorac Nikole Mesića, dvorac baruna Malenića, dvorac Andrije Jelačića, dvorac obitelji Peharnik i dvorac Franje Pogledića.⁸⁷ Upravo je ovaj posljednji, Pogledićev dvorac, bio najznamenitiji turopoljski drveni dvorac, iako ga poznamo tek sa starih

---

⁸⁵Turopolje se prvi put spominje 1334. godine u zborniku arhiđakona Ivana Goričkog, gdje se navodi crkva Turovog polja, a Laszowski vjeruje da se ta crkva odnosi upravo na Veliku Goricu (LASZOWSKI, 1995 [1910]: 35).

⁸⁶PUHMAJER, 2005: 15.

⁸⁷*Ibid.* str. 16.

fotografija. Vjeruje se da je izgrađen 1750. jer je ta godina bila upisana na jednoj od stropnih greda prvog kata.⁸⁸ Kako E. Laszowski navodi 1910. godine, dvorac je imao L-tlocrt,⁸⁹ tj. dva krila što se nekad nazivalo gradnjom *u ključ* ili *na tri ugla*.⁹⁰ Imao je izrazito visok skošen krov prekriven daščicama, a duž čitave južne i zapadne strane bio je uzak trijem. Pronađeni nacrti Martina Pilara daju nam uvid u točan prostorni raspored ovog dvorca: središnje predvorje u prizemlju bilo je okruženo s pet prostorija, a većina ih je imala gospodarsku namjenu. Iz vanjskog trijema stubištem se uspinjalo na zatvoreni hodnik kata. Nasuprot glavne dvorane na katu nalazio se prigraden erker s kapelom sv. Florijana, izvana poduprt jakim stupom, a koju je dao sagraditi Juraj Pogledić.⁹¹ Laszowski u svojim opisima kuća iz 1908. godine predlaže obnovu starog krova ovog dvorca jer je jedna strana u lošem stanju, obnovu krova staje i poda kuće za odmor, no u najgorem je stanju, prema njegovim riječima, kuhinja.⁹² Višnja Huzjak 1974. godine navodi da je dvorac srušen 1936. godine.⁹³

U Plesu, nekadašnjem selu a danas sjevernom velikogoričkom naselju, u XVIII. stoljeću postojala su tridrvna dvorca: obitelji Plepelić, Grdenić i Mikulčić.⁹⁴ Danas više ne postoji ni jedan, ali nam je Plepelićeva poznata sa starih fotografija. Dvorac Plepelić bio je drvena jednokatnica i tlocrtno je pripadao baroknom tipu, što pokazuju i sačuvani nacrti Martina Pilara. Lijevo od glavnog ulaza bilo je stubište za kat, desno mali zahod, a ravno se ulazilo u prostorije. Kat je bio slično riješen sa središnjim predsobljem i sobama uokolo te glavnom palačom s dva prozora. Kuriya je imala skošen krov pokriven šindrom, a vanjske drvene stijene bile su ožbukane.⁹⁵ Iz opisa koji nam donosi Laszowski s prijedlozima obnove,⁹⁶ možemo izdvojiti zanimljiv opis vrta za zabavu, što je bila rijetkost za to doba u Turopolju. Prema riječima Anđele Horvat (1961.), dvorac je srušen 1920. godine.⁹⁷

U Bukevju nedaleko od Velike Gorice, općina Orle, nalazio se danas srušeni drveni dvorac Pintar. Dvorac se nalazio u Donjem Bukevju uz glavnu cestu, a bila je to jednostavna jednokatnica pravokutnog tlocrta, natkrivena četverostrešnim krovom s biber crijepom, građena na *nemški vez*. U prizemlju je bilo pet prostorija s dva ulaza i stubištem u središnjem

⁸⁸ LASZOWSKI, 1995 [1910]: 347.

⁸⁹ Takav tlocrt otvorena tipa u obliku velikog slova L imao je i Ferićev dvorac Obed u blizini Velike Gorice kojem jekrovište pokriveno šindrom bilo gotovo iste visine koju je imao i sam dvorac.

⁹⁰ Drveni dvorci koji su imali samo jedno krilo nazivali su se na *dva ugla*.

⁹¹ LASZOWSKI, 1995 [1910]: 347.

⁹² LASZOWSKI, 1908: 366 (prijevod s latinskog izvornika preuzet iz knjige PUHMAJER, 2005: 17).

⁹³ HUZJAK, 1974: 142.

⁹⁴ LASZOWSKI, 1995 [1910]: 378.

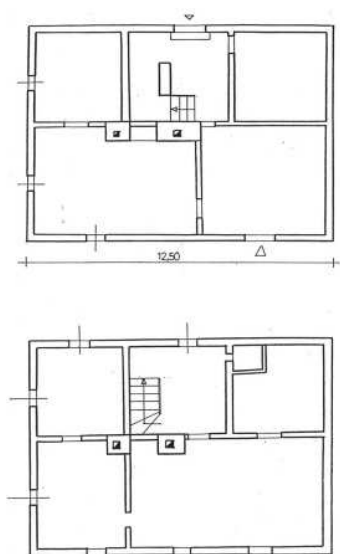
⁹⁵ PUHMAJER, 2005: 21.

⁹⁶ Laszowski navodi da je dvorac bio u dobrom stanju, ali da će mu kroz neko vrijeme trebati popraviti donji dio i krov koji prokišnjava, te navodi za svaki dio gospodarstva što je dobro a što treba zamijeniti. *Ibid.* str. 22.

⁹⁷ MIJATOVIĆ: 1990: 20, prijevod Alen Šimičić i Rudolf Barišić.

⁹⁷ HORVAT; 1961: 146.

dijelu predvorja. Na katu se nalazio jednak broj prostorija, s glavnom palačom koja je bila rastvorena s dva prozora⁹⁸ (slika 2.1.). Glavno pročelje imalo je tri prozorske osi i jednokrnlna vrata (slika 2.2.), a na dvorišnoj strani nalazila su se također jednokrnlna vrata ukrašena rezbarijama. Ksenija Marković u doktorskoj disertaciji (2004.) navodi dataj dvorac nije imao jačih stilskih obilježja iraspored soba nije bio uobičajen, dok smještaj stubišta u središnjem dijelu dvorca predstavlja pokušaj slijeđenja dvorske arhitekture.⁹⁹ Čitanje arhitektonskih značajki bez detaljnoga konzervatorskog uvida često zanemaruje činjenicu da je u drvenoj gradnji – znatno lakše nego u onoj zidanoj – bilo moguće prilagođavati prostorne jedinice, pregrađivati ih ili dograđivati.

Slika 2.1.: Drveni dvorac Pinter u Bukevju, Belaj, tlocrt prizemlja (gore) i kata (dolje), M. Visin, 1980., KOZ

Slika 2.2.: Glavno pročelje dvorca Pinter, snimio Vitomir Belaj, 1972.; inv. br. 34608, Fototeka Ministarstva kulture

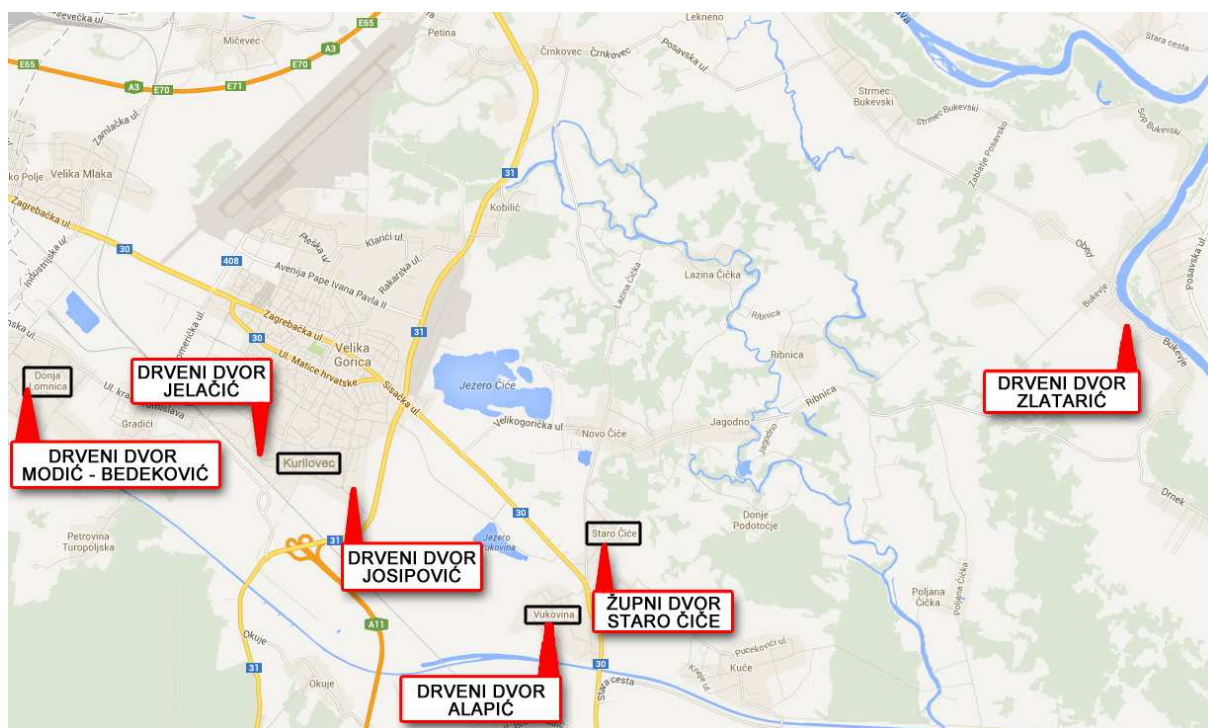
Slika 2.3.: Stol s tragovima pozlate u dvorcu Pinter; snimio Nino Vranić, 1972.; inv. br. 3427

⁹⁸ MARKOVIĆ, 2004: 61.

⁹⁹ *Ibid.* str. 134.

3. Terensko istraživanje i stanje građevina

Do današnjeg dana sačuvano je tek nekoliko drvenih dvoraca na širem području grada Velike Gorice. Jedini preostali primjeri su dvorci Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici iz 1806. godine, Alapić u Vukovini, župni dvor u Starom Čiču iz 1831. godine te drveni dvorac Josipović u Kurilovcu koji je danas djelomično razrušen. Zbog povijesnog značaja, iznijet ću podatke i za dvorac Jelačić u Kurilovcu, iako je danas gotovo u potpunosti srušen i obrasao visokim raslinjem, te za dvorac Zlatarić u Bukevju koji pripada općini Orle i djelomično je zazidan. Za svakog od njih predstaviti ću kratku povijest kao i povijest konzervatorsko – restauratorskih zahvata, ako ih je bilo, te opisati zatečeno stanje¹⁰⁰ (slika 3.1.).

Slika 3.1.. Prikaz sačuvanih drvenih dvoraca na širem području Velike Gorice, kartu izradila A. Badurina

¹⁰⁰ Terensko istraživanje građevina provedeno je u kolovozu i rujnu 2013. godine.

3.1. Drveni dvorac Modić – Bedeković u Donjoj Lomnici

(Duga ulica 28, Donja Lomnica, općina Velika Gorica)

U Donjoj Lomnici 1796. godine postojala su četiri plemićka drvena dvorca,¹⁰¹ ali je do danas sačuvan samo jedan. Modići su stara plemenitaška obitelj čiji je potomak turopoljski asesor (sudski prisjednik, porotnik) Petar Modić 1806. godine dao sagraditi danas najsaučuvaniji drveni dvorac u Turopolju, o čemu svjedoči urezani natpis na glavnoj stropnoj gredi predvorja: „1806 Junius Fieri Fecit Petrus Modych Assessor.“¹⁰² Ova jednokatnica pravokutnog tlocrta s balkonomu sredini, koji ujedno služi kao nadstrešnica ulaza u kuću, i sedam prozorskih osi naglavnom pročelju, zajedno s gospodarskim zgradama iz istoga razdoblja i vegetacijom predstavlja rijetko očuvani primjer autohtonog baroknog graditeljstva. Simetrični raspored sa šest prostorija, istaknuta palača i široko predvorje pripisuju se dobu zrelog baroka tipa jednokrlnog dvorca.¹⁰³ Dok istovremeno pravilna stroga raščlamba pročelja i namještaj odaju karakteristike klasicizma po kojem kurija pripada svom vremenu, XIX. stoljeću. Tip gradnje je i ovdje poštovan kao i kod ostalih ovakvih dvoraca, arhitektonski koncept i tlocrtni raspored gotovo su identični zidanim kurijama istog razdoblja - u prizemlju se nalaze gospodarske prostorije, a na katu sobe za spavanje i blagovanje. Zahvaljujući kontinuitetu vlasništva i brizi obitelji, kurija je gotovo u cijelosti sačuvana u izvornom stanju, uključivši unutrašnju obradu, opremu i namještaj.

Rješenjem Konzervatorskog zavoda u Zagrebu broj 2177-1955 od 1955. godine drveni dvorac proglašen je spomenikom kulture,¹⁰⁴ a od 1961. godine proglašen je zaštićenim spomenikom kulture u privatnom vlasništvu s obrazloženjem da upravo ovaj drveni dvorac „zajedno sa svojim inventarom kulturno-historijskog značaja i pripadajućim gospodarskim zgradama te vegetacijom predstavlja rijetko očuvan primjer autohtonog graditeljstva ove vrste u Hrvatskoj.“¹⁰⁵ Nekoliko godina kasnije, točnije 1969., na temelju rješenja Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu upisan je u Registar nepokretnih spomenika kulture pod registarskim brojem RZG-8.¹⁰⁶ Poslije smrti sestara Bedeković 70-ih godina XX. stoljeća dvorac je izgubio svoju osnovnu namjenu. Kasniji vlasnici nisu mogli osigurati potrebna financijska sredstva za njegovo kvalitetno održavanje pa su dvorac i inventar godinama propadali. Tek od kraja 1990-ih godina počinje se intenzivnije razmišljati o

¹⁰¹ Đure Brigljevića, Josipe Cvetković, Petra Modića i Đure Arbanasa (LASZOWSKI, 1995 [1910]: 317).

¹⁰² 1806. 15. lipnja podignuo je Petar Modić asesor.

¹⁰³ MARKOVIĆ, 2004: 163.

¹⁰⁴ Konzervatorski odjel u Zagrebu, dosje broj 8 (nadalje KZ-KOT-ZAGREB-8).

¹⁰⁵ *Ibid.*, rješenje broj 01-419/3-1961 od 13.10.1961. godine.

¹⁰⁶ *Ibid.*, rješenje broj 01-76/8-1969 od 31.01.1969. godine.

konzervatorsko-restauratorskim radovima na samom dvorcu i gospodarskim objektima, pa se tako 1998. godine pristupilo sanaciji sukačnice smještene uza sam dvorac kojoj se zbog vlage urušio dio krova.¹⁰⁷ U sljedećim godinama izrađena je arhitektonska snimka deformacija i detalja te izvedbeni projekt statičke sanacije dvorca s troškovničkim opisom radova. Građevinsko stanje dvorca prije početka sanacije pokazivalo je tipične probleme starih drvenih kuća, kao što je truljenje nadtemeljnih planjki, mjestimično truljenje planjki na mjestima stalne vlage, rasušivanje vanjskih slojeva drveta izloženih utjecaju atmosferilija. Oštećenja konstrukcije također su nastala tijekom vremena, slijeganjem plitkih kamenih temelja. Zahvaljujući elastičnosti drveta i načinu gradnje, ova oštećenja nisu nepovratno ugrozila ukupnu stabilnost građevine.¹⁰⁸ Prema riječima Tomislava Petrinca, pročelnika KOZ-a, sanacija dvorca, obzirom na raznovrsnost elemenata arhitekture i opreme te njihovu očuvanost i izvornost predstavljala je vrlo osjetljiv konzervatorski zadatak, budući da dvorac nije samo vrijedna povijesna građevina, već „predstavlja i značajni spomenik vlastitom trajanju i življenju svojih vlasnika u vremenskom rasponu od samog početka XIX. do kraja XX. stoljeća,“¹⁰⁹ te je na temelju takvog vrednovanja prihvaćen konzervatorski pristup po načelu očuvanja i sanacije svih sklopova građevine *in situ*. Na taj način svjesno su zadržane i stoljetne deformacije drvene strukture.

Rješenjem Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture 2004. godine utvrđeno je da ima svojstvo kulturnog dobra.¹¹⁰ Te iste godine izvedeni su radovi konstruktivne i statičke sanacije zida te zamjena dotrajalog crijeva. Nakon sanacije krovništva pristupilo se konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima zidova, stropova, podova, stolarije i pokretnog inventara dvorca te je izrađen elaborat s troškovnikom potrebnih radova.¹¹¹ Tijekom desetak godina ulaganja u primarnu zaštitu dvorca Bedeković uočeno je da su utrošena značajna financijska sredstva¹¹² (Tablica 1), a nije učinjen značajniji napredak u povećanju vrijednosti ovog kulturnog dobra. Primarnom zaštitom zaustavljeno je, ali nije spriječeno njegovo

¹⁰⁷ Te je godine Ksenija Marković u članku objavljenom u časopisu *Vijenac* savjetovala skidanje dijela betonskog tavanskoga poda koji je težinom ugrožavao statiku građevine. Najveće deformacije nalazile su se na zapadnoj strani dvorca koji je bio pod najvećim opterećenjem stropnih greda krova i tavana preko poprečnih greda prizemlja, te pod utjecajem veće količine vlage u podrumu na toj strani (MARKOVIĆ, 199b: 33).

¹⁰⁸ Iz teksta Tomislava Petrinca u još neobjavljenom katalogu povodom otvorenje dvorca Modić-Bedeković krajem rujna 2013. godine, Konzervatorski odjel u Zagrebu.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ MK-UZKB/SA, klasa: UP-I-612-08/04-01-06/399; Urbroj: 532-10-1/8(JB)-04-2 od 17.12.2004. godine.

Dvorac Bedeković upisan je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske—Lista zaštićenih kulturnih dobara.

¹¹¹ Podaci iz dokumenta „Investicijski plan i program obnove kurije Bedekoviću Donjoj Lomnici,“ klasa: 612-13/2010-01/125, Urbroj: 238-33-10/2040-2010-1, Velika Gorica, 14. svibnja 2010. (http://www.gorica.hr/dokumenti/odluke_gradonacelnika/_invplan_bedekovic.pdf, 20.08.2013.).

¹¹² U tom periodu za zaštitne radove na dvorcu Bedeković izdvojena su sredstva u proračunima Grada Velike Gorice, Županije i države u iznosu od oko 1.060.000,0 kuna. (*Ibid*)

propadanje. Zato je odlučeno da se napokon odredi javnanamjena kojom bi se osigurala stalna briga i održavanje ovog kulturnog dobra. S tim ciljem krajem 2008. godine Grad Velika Gorica, Muzej Turopoljai vlasnicidvorca, obitelj Kallay, Perak i Perak Kroll, potpisali su „Sporazum o načinu korištenja, javnog prezentiranja i upravljanja kurijom Bedekoviću Donjoj Lomnici“ na 15 godina kojim je utvrđeno da će vlasnici ustupiti dio dvorca i pripadajući inventar za muzejsko-izložbenu prezentaciju, a zadatak Muzeja Turopolja bio je da osmisli način prezentacije te preuzme brigu o muzejskom postavu.¹¹³

Tablica 1: Pregled do sada izvedenih zaštitnih radova

Godina	Pregled izvedenih zaštitnih radova*
1998.	Obnovljena je sukačnica, drveni objekt u neposrednoj blizini dvorca
2002.	Izrađena je arhitektonska snimka deformacija i detalja.
2003.	Izrađen je izvedbeni projekt statičke sanacije dvorca s troškovničkim opisom radova.
2004.	Izvedeni su radovi konstruktivne sanacije zida.
2005.	Izvedeni su radovi statičke sanacije krovšta te zamjena dotrajalog crijepa.
2006.	Izvedeni su završni radovi na saniranom zidu u prizemlju.
2007.	Provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja zidova, stropova, podova, stolarije i pokretnog inventara dvorca te plinska dezinfekcija objekta i cjelokupnog inventara.
2008.	Pripremljena je tehnička dokumentacija za građevinsku sanaciju objekta, restauriran je namještaj u glavnom salonu.
2009.	Nastavljeno je s restauracijom pokretnog inventara, izrađena je projektna dokumentacija za elektro instalacije i premješten je pokretni inventar iz kurije u društveni dom u Donjoj Lomnici.
2010.	Izvedena je statička sanacija međuprostornih konstrukcija te je djelomično izvedena i elektroinstalacija.
2011.	Izvedena je sanacija podseka na pročeljima objekta (zamjena drvenih planjki).
2012.	Izvedeni su radovi na uređenju unutrašnjosti objekta te je restauriran dio pokretnog inventara (peć, kočija).**
2013.	Dovršetak restauracije pokretnog inventara i građevinsko-obrtničkih radova, uređenje okoliša.

*Program zaštitnih radova na spomeniku kulture proveden je u suradnji s vlasnicima kurije, Ministarstvom kulture i Zagrebačkom županijom. (Podaci preuzeti iz: „Investicijski plan i program obnove kurije Bedekoviću Donjoj Lomnici“).

**U 2012. godini restauratorske radove: kovačke, bravarske, tapetarske, kožarske, galanterijske, stolarske, ličilačke i strojarske radove izveo je TORZO, obrt za restauriranje umjetnina iz Zagreba.

¹¹³ Muzej Turopolja smješten je u staroj turopoljskoj vijećnici na 80-ak kvadrata s malo iskoristive površine. Ovom odlukom proširila se i unaprijedila djelatnost muzeja koji je time povećao prostor za prezentaciju načina života plemstva u Turopolju s početka XIX. stoljeća.

ZATEČENO STANJE (kolovoz 2013.g.):

Drveni dvoracsmješten je u jugozapadnom dijelu naselja, uz sporednu cestu, uvučen od puta. Nalazi se na povećoj parceli, unutar ograđenog dvorišta te je prostorno izdvojen. Uređenje okoliša svedeno je na minimalne intervencije, koje ne izlaze iz okvira tradicionalnog korištenja i održavanja prostora poštujući njegov osobit ladanjski ugođaj. Ograda ispred dvorca je nova, daščana sa šiljastim vrhom i svijetle boje, dok je ostatak parcele ograđen metalnom žičanom ogradom s betonskim stupićima. Uz južni rub parcelenale se dvije gospodarske drvene zgrade (restauriranasukačnica i štalana kojoj predstoje zahvati). Do dvorca vodi niz od dva reda postavljenih betonskih ploča. Zapadno od dvorca je vrt, a iza kurije prostire se voćnjak. Dvorište ispred kuće nekoć je krasila višestoljetna lipa, stradala u nevremenu 2007. godine.

Dvorac je okrenut glavnim južnim pročeljem prema cesti, pa je samim time ono i najbogatije obrađeno (slika 3.2.). Nakon završenih konzervatorsko-restauracijskih zahvata, vidljiva je sanacija temelja od kamena iznad kojeg se nalaze nove široke planjke finije obrade i svjetlije boje, s ciljem da se jasno razlikuje izvorna od nove građe. Drvene stijene kao i uglovi na *hrvaški vez* u dobrom su stanju, na mjestima gdje su nekad bili veći razmaci između planjki umetnute su tanke daščice ili slabije vidljiva crna poliuretanska pjena. Cijevi za odvod kišnice nalaze se na uglovima pročelja, ispust je postavljen podalje od drvene stijene. Kraj ulaznih vrata nalazi se kamera i uređaj za alarm koji djeluju pomalo nezgrapno zbog svoje veličine i materijala, ali budući da dvorac postaje muzejski prostor njihovo postavljanje je neophodno. Jedino je balkon u lošijem stanju, trebalo bi ga dodatno učvrstiti, zamijeniti dotrajale planjke kako bi mogao biti u funkciji. Krovšte je visoko četverostrešno, pokriveno s novim biber-crijepom, stri krovna istaka. Na istočnom bočnom pročelju potkrovek pokriven biber-crijepom (na manjim dijelovima i mahovinom) te poduprt konzolama dijeli kat od prizemlja. Planjka najbliže tlu svjetlije je boje i ispucana. Na uglu pročelja nalazi se gromobranska žica. Na sjevernom začelnom pročelju nalaze se dvije nadogradnje pravokutnog tlocrta za sanitarne prostore, koji se naslanjaju na vertikalno postavljene planjke svjetlije boje i finije obrade. Na uglovima uz temelje uočljive su novije planjke slagane na *hrvaški vez*, koje su zbog vlage zamijenjene. Postavljene su nove, slične boje ali finije obrade kako bi se jasnije razlikovale od izvornih. Na tom sjevernom pročelju, zbog veće količine vlage, *slemčeki*, planjke uz tlo i rubni vezovi jače su istrošeni i ispucalih krajeva. Zapadno bočno pročelje obraslo je vinovom lozom, vidljivi su dobro očuvani kameni temelji, najdonja planjka je ispucana i vlažnija. Donju plohu pročelja dijele četiri vertikalne drvene planjke, od toga su dvije novije, jasno naznačene svjetlijom bojom i finijom obradom.

Na dijelu drvene stijene gdje se nalazi manja pipa, postavljena je metalna ploča kako bi se planjke zaštitile od vlage. I ovdje su između šire razmaknutih planjki stavljene daščice ili poliuretanska pjena.

Slika 3.2.: Glavno pročelje drvenog dvorca Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici, snimila A. Badurina, kolovoz 2013.

Unutrašnjost:

U kolovozu 2012. godine započela je faza restauriranja interijera, a svi radovi izvršeni su pod nadzorom Konzervatorskog odjela u Zagrebu.¹¹⁴ Prednja strana ulaznih vrata izrađena od hrastovih planjki bila je rasušena i ispucala, unutarnja bukova strana bila je nagrizena crvotočinama s tamnim mrljama, a bravarija je korodirala. Nakon provedenih radova, pukotine na ulaznim vratima ispunjene su hrastovim letvicama iste boje i obrade te kitom, površina je očišćena i premazana bezbojnom impregnacijom za drvo, bravarija je također očišćena i zaštićena. Slično je učinjeno i svratima u konobu kojima je rekonstruiran okvir vrata i dotrajali elementi zamijenjeni su novima. Drveni prag zamijenjen je novim hrastovim, a ispred ulaza postavljen je pravokutni plato od starih cigli. Najveći prostor prizemlja zauzima široko predvorje u čijem se dnu nalazi drveno stubište prislonjeno uz začelnu sjevernu stranu. Ulazni dio predvorja popločan je starim širokim opekama s ugrađenim šetnicama (ispod kojih se ranije nalazilo udubljenje, koje je u sanaciji ispunjeno zemljom i nivelirano s ostatkom

¹¹⁴ Podaci o stanju prije konzervatorsko-restauratorskih radova preuzeti iz: „Izveštaj izvedenih radova obnove interijera drvene kurije Modić-Bedeković iz Donje Lomnice,“ *Gilda* obrt zarestauriranje i dizajn *Hedom* d.o.o., lipanj 2013.

prizemlja). Drvene šetnice bile su istanjene i danas su zamijenjene novim adekvatnima i po boji i obradi. Natpis na središnjoj gredi prizemlja,¹¹⁵ kao i natpis na vanjskoj strani ulaza, bio je premazan slojevima laka i lanenog ulja, a nakon obnove uklonjeni su slojevi preslika, blago je retuširan te su sanirani rubovi oštećeni crvotočinama. Jednostavna ulazna veća vrata vode u gospodarski prostor zapadnog dijela prizemlja gdje su prostorije sa zemljanim podom, i danas u funkciji vinskog podruma. Istočna strana prizemlja adaptirana je u manji stan s daščanim podom, a do nje je drvarnica s razvodnom pločom. Stubište s ogradom bilo je prljavo, s izlomljenim gazištima i nagrizeno crvotočinama. Danas je vidljivo kako su lomovi zamijenjeni novim hrastovim umetcima svjetlije boje i finije obrade, sve je očišćeno i impregnirano. Pod predvorja na katu s kamenim oblucima je ispran, dio je fiksiran na novu cementnu podlogu, a dio je odstranjen te presložen na novu podlogu. Na katu su, uz *palaču* i predvorje, još manje četiri prostorije, među kojima je uspostavljen kružni tok, sve su sobe međusobno spojene vratima jednostavne stolarije. Daske poda bile su stanjene i izlomljene, bez dovoljno potpore ispod, što je kasnije nadoknađeno ugradnjom ploča od slojevitog furnira u sloj međukatne konstrukcije. Taj problem nije riješen u potpunosti jer je pod palače kao i susjednih prostorija jako nagnut prema sredini palače. Stropne grede predvorja prizemlja i kata bile su premazane lanenim uljem s tamnim mrljama od vlage i crvotočinama po rubovima, što je kasnije očišćeno i kitirano. Stropne grede kata bile su oštećene vlagom i truleži s pukotinama i otpalim slojevima boje, a kasnije su očišćene, impregnirane i prebojane s nekoliko slojeva vapnene boje. Pod potkrovlja je betonski te iznad bočnih prostorija kata nakrivljen. Vratnice prostorija bile su izvan funkcije, izvijenih okvira i bravarije. One su danas premazane tankim slojem lazurne boje bez sjaja, ali zbog iskrivljenja zidova nije ih bilo moguće u potpunosti izravnati. Grilje i unutarnji okviri su kitirani i premazani lazurnom zelene boje. Na mjestu nestale bravarije, izrađena je nova prema preostalim uzorcima. Sva izvorna stakla su sačuvana. Zanimljiv detalj su natpisi na vratima palače sa zapisima visina i datumima stanovnika dvorca koji su očišćeni, dok je ostatak vrata prebojan, a ovaj dio ostavljen je kao povijesni trag. Posebna vrijednost drvenog dvorca je dobro sačuvani pokretni inventar iz XIX. stoljeća. Prvi popis pokretnog inventara dvorca sastavila je još 1946. godine Komisija za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina.¹¹⁶ Popisano je stotinjak obiteljskih predmeta koji danas čine zbirku Vilme i Milke Bedeković u dvorcu Bedeković. Zbirka je

---

¹¹⁵ Na prvoj gredi piše IHS u krugu sa srcem, i križem, a do njega natpis *1806 junii Fieri Fecit Petrus Modych Assessor.*

¹¹⁶ Podaci iz dokumenta „Investicijski plan i program obnove kurije Bedekoviću Donjoj Lomnici,“ Klasa: 612-13/2010-01/125, Urbroj: 238-33-10/2040-2010-1, Velika Gorica, 2010. (<http://www.gorica.hr/dokumenti/odluke-gradonacelnika/invplan,bedekovic.pdf>, 20.08.2013.).

zbog kulturno-povijesnog značaja zaštićeno kulturno dobro i ubraja se među značajnije zbirke na području Zagreba i Zagrebačke županije. Budući da nisu pronađeni podaci o posebnim preinakama u unutrašnjosti i vanjskom dijelu, svi nabrojeni elementi građevine svojom izvornošću i očuvanošću čine drveni dvorac Modić-Bedeković jednim od najvrednijih primjera graditeljske kulturne baštine središnje Hrvatske.¹¹⁷ To je vidljivo i iz razgovora s mještanima koji poštuju dvorac, smatrajući ga važnim dijelom kulturnog i povijesnog identiteta svoga mjesta, a starije i srednje generacije još uvijek pamte posljednje stanovnice ovog posebnog zdanja.

3.2. Drveni dvorac Alapić u Vukovini

(Ulica Jur. i Vjek. Stančića 18, Vukovina, općina Velika Gorica)

Dvorac Alapić pripadao je obitelji koja je u Turopolje došla iz Mađarske. Imanje u Vukovini kupio je Baltazar Alapić od hercega Ivaniša Korvina 1496. godine, aprema povijesnim podacima u njemu su sve do smrti boravili Baltazar Alapić (umro 1520. godine) i Gašpar Alapić (umro 1584. godine).¹¹⁸ Nakon njihove smrti, imanje je pripalo obitelji Drašković, a u XVII. stoljeću Gašpar Drašković ostavio ga je u nasljedstvo redu klarisa. Krajem XIX. stoljeća imanje je prodano zadruzi Mikulin, kada su se uz dvorac još nalazili ribnjaci i bunar koji danas više ne postoje.¹¹⁹ Anđela Horvat (1982.) opisala je ovu jednokatnicu „kao kakvu oronulu ljepoticu,“¹²⁰ s tornjićem¹²¹ na strmom krovu i širokim vratima na kojima se nalaze okovi iz razdoblja rokoka, sa sačuvanom izvornom tlocrtnom dispozicijom izduženog pravokutnog prostora, i koji zbog svih ovih elemenata možemo datirati u razdoblje između 1780. i 1800. godine.

Drveni dvorac Alapić proglašen je spomenikom kulture 1964. godine „kao jedan od rijetkih sačuvanih primjeraka drvene profane arhitekture nižeg plemstva na području kontinentalne Hrvatske,“¹²² budući da je drvena arhitektura Turopolja većim dijelom nestala, tako je i njegovo značenje kao spomenika kulture bilo veće. Godine 1968. upisan je Registar

---

¹¹⁷U okviru manifestacije „Dani europske baštine“ (rujan 2013.) planira se svečanost otvaranja dvorca kao stalnog muzejskog postava.

¹¹⁸ MATKOVIĆ-MIKULČIĆ, 1999: 99.

¹¹⁹Upravni odjel za društvene djelatnosti, školstvo i predškolski odgoj Grada Velike Gorice, dosje Vukovina, „Program zaštite i obnove nekih spomenika i kulture Grada Velike Gorice,“ 1996. godina.

¹²⁰ HORVAT, 1982: 76.

¹²¹ Iako tornjić s križem više ne postoji, Ksenija Marković smatra da se unutar dvorca nalazila manja kapelica smještena unutar niše ili ormara i koja je svjedočila o postojanju sakralne, a ne samo gospodarske funkcije (MARKOVIĆ, 1999b: 16).

¹²² MK-UZKB/SA (dosje 1315), rješenje broj 01-279/4-1964 .

nepokretnih spomenika kulture pod brojem 135,¹²³ a rješenje o proširenju zone zaštite doneseno je 1991. godine.¹²⁴ Zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa, nemogućnosti održavanja, dvorac je godinama propadao dok 1990-ih godina Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture nije počeo apelirati na njegovu hitnu sanaciju zbog mogućeg urušavanja tornjića i dimnjaka na krovu. Također, terenskim istraživanjima utvrđeno je da je krov oštećen i prokišnjava, uz temelje su se nalazile trule planjke bez hidroizolacije u temeljima, s većim deformacijama na sjevernom dijelu. Iako je projekt predviđao potpunu sanaciju objekta sa zamjenom temelja, nosivih zidova i krova, Konzervatorski odjel u Zagrebu počeo je 1997. obnavljati dvorac. Tada su demontirane samo ruševne krovne kućice i središnji tornjić te su dijelom sanirani dotrajali dimnjaci.¹²⁵ Zbog već navedenih vlasničkih problema sanacija nije nastavljena, a dvorac je danas u još lošijem građevinskom stanju (slika 3.3.). Prema projektu iz 90-ih godina XX. stoljeća jedan od prijedloga revitalizacije bio je da dio objekta i dalje služi u stambene svrhe dok bi ostatak bio otvoren za javnost kao galerijski prostor u kojem bi se predstavljali radovi akademskog kipara Mladena Mikulina, jednog od vlasnika, a samim time dvorac bi dobio mogućnost javnog prezentiranja.¹²⁶ Dio tog prijedloga ostvaren je danas: u dijelu prizemlja dvorca nalazi se ateljeovog kiparačiji radovi krasi veliko dvorište i park ispred.

Slika

3.3.: Glavno pročelje drvenog dvorca Alapić u Vukovini, snimila: A.Badurina, 2013.

¹²³*Ibid.*, rješenje broj: NEP-135.

¹²⁴*Ibid.*, klasa: 612.08-91-01-33, Urbroj: 380-19-05-91-1/KM/BS.

¹²⁵*Ibid.*

¹²⁶*Ibid.*

ZATEČENO STANJE: (kolovoz 2013.)

Jednokatni drveni dvorac nalazi se na povećoj parceli, uvučen od glavne ceste, unutarizgrađenog naselja, uz sporednu cestu. Parcela je odvojena od ceste lijepo uređenom živicom, a oko dvorca nalazi se lijepo uređen vrt s brojnim metalnim skulpturama. Unatoč proširenju zone zaštite, u blizini dvorca izgrađeno je nekoliko kuća, koje su izgrađene na prostoru prvobitno velike parcele, ali nisu još u potpunosti narušile cjelovitost spomeničkog prostora. Uz rubove dvorišne parcele nalaze se gospodarske zgrade, zidana prizemnica vlasnika nalazi se na odvojenom dijelu iza dvorca, međusobno odvojeni nizom raslinja.

Drveni dvorac istočnim glavnim pročeljem okrenut je prema cesti. Plitki temelji dvorca, nekad ožbukani, izrađeni su od trošne opeke koja se zbog nedostatka hidroizolacije i velike količina vlage drobi. Temelji kao i planjke uz njih toliko su vlažni i u lošem stanju, da je istočno pročelje utonulo u zemlju: desno od ulaznih vrata iznad temelja, stijenke su toliko istrunule da je nastala povećća rupa kroz koju je dijelom vidljiv i unutarnji prostor. Vidljiva je podjela pročelja na šest polja nastala konstruktivnim karakteristikama veza planjki po vertikalama, koje su danas u jako lošem stanju: žbuka je popucala, vidljiva je drvena građa ispod. Razdjelni vijenac profiliran u žbuci dijeli kat od prizemlja, na većem dijelu nedostaje žbuka i vidljive su drvene daščice. Plohu raščlanjuje šest prozora i glavna dvokrilna vratas ukkladama u liku riblje kosti iznad kojih su u pravilnom razmaku postavljena dva prozorakoji su u jako lošem stanju te je potrebna cjelokupna zamjena drvene stolarije koja je ispucana, puna crvotočina, te su vidljivi ostaci boje. Na desnoj strani vrata je ukrasna barokna brava s kvakom u obliku slova S, pričvršćena naukrasno izvedenu metalnu podlogu s četiri stilizirane palmine grane. Bravarija je korodirana i potrebno je čišćenje sa zaštitnim premazom, dok vrata treba restaurirati. Krovšte je četverostrešno, pokriveno biber crijepom koji je dotrajaio i porozan, s jasno vidljivim mjestima na kojima su se do 1997. godine nalazili krovni istacii tornjić sa šesterokutnim krovicem i križem na vrhu u središnjoj osi. Krovšte je na pojedinim mjestima udubljeno i potrebna jesanacija limarije i cijelog krovnog pokrova. Na južnom i sjevernom pročelju nedostaje veliki dio žbuke, vidljiva je drvena građa, kao i spojevi planjki na *hrvaški vezte* tehnika tzv. *šibičkanja*- postavljanja uskih letvica na drvene stijene na koje se stavlja žbuka. Vidljivi su temelji od opeke, koji su pojačani na uglovima i djelomično ožbukani. Krovšte je u jako lošem stanju, na nekim mjestima ispod krovne strehe nedostaju cijeli komadi planjki. Potrebna je zamjena prozorske stolarije i stakala. Planjke uz tlo najviše su istrošene i ispucane. Zapadno začelno pročelje skoro je u potpunosti bez žbuke s dvije

natkrivene dogradnje pravokutnih tlocrta nejednolikog volumena i veličine. Pregradnje su u donjem dijelu zidane opekom, dok su u zoni kata planjke slagane u *hrvaški vez*. U prizemlju se nalaze tri manja prozora nejednake veličine, asimetrično postavljena, dok na katu nalazimo dva veća i jedan manji prozor u sredini pročelja, simetrično postavljeni. Unutrašnjost dvorca je u jako lošem stanju: svi zidovi su puni vlage, s raspucanom žbukom koja na nekim mjestima u potpunosti nedostaje. U predvorju, ulazni dio je popločan trošnom opekom, drveno dvokrako stubište (zeleno obojeno) i tesani stup (obojen neprimjerenom uljanom zelenom bojom) trebaju zamjenu pojedinih dijelova zbog vlage i istrošenosti. U prizemlju ističu se tri osnovna veća prostora s pregradnim stijenama. Dio predvorja je zagrađen u L tlocrt sa samostanskim svodom gdje se navodno nalazila kuhinje je vratima otvoren prema stubištu. Uz nju se nalazi ostava, nastala u nekom od kasnijih razdoblja, vjerojatno kod promjene vlasnika i funkcija, u trenutku kada se vanjska kuhinje nije više upotrebljavala.¹²⁷ Sa svake strane predvorja su po dvije sobe. Daske poda su istrošene, prljave i pune crvotočina. Stropne grede su također u lošem stanju, boja je ispucana, zbog vlage na njima nalazimo tamne mrlje. Na katu je šest prostorija, najveći prostor zauzima predvorje sa stubištem. Predvorje kata popločeno je opekom u jako lošem stanju. Dvokrilna vrata uvode nas u *palaču* kojoj nalazimo brojne drvene predmete iz svakodnevnog života koja propadaju. U sjeveroistočnoj katnoj prostoriji na sljemenu su urezani: Kristov monogram unutar valovitog obruba s prikazom križa iznad sredine slova H i srcem simetrično ispod. Marijin monogram nalazi se unutar jednako oblikovanog obruba sa zaobljenom crtom iznad slova R, dok je u trećoj na sljemenu rezbarena rozeta. Oba monograma djelomično su oštećena kod postavljanja rasvjetnih tijela, koja su sada uklonjena.

U dijelu dvorca, kao što je već navedeno, nalazi se izložbeni prostor i atelje Mladena Mikulina. Možemo to smatrati jednom od sretnijih mogućnosti za budućnost drvenog dvorca, jer će se kroz tu namjenu produžiti vijek trajanja građevine. S druge strane, za veću valorizaciju samog objekta potrebna su veća arhivska istraživanja samog dvorca, kao i naselja Vukovina.¹²⁸

---

¹²⁷ MARKOVIĆ, 2004: 95.

¹²⁸ Mještani naselja izrazili su veliko nezadovoljstvo trenutačnim stanjem dvorca, napominjući da uz crkvu Pohoda Blažene Djevice Marije nemaju nikakve povijesne spomenike s kojima bi se naselje Vukovina moglo još više identificirati. Kao moguću buduću namjenu naveli su muzejski prostor sa sačuvanim predmetima iz svakodnevnog života, kao što je napravljenu u dvorcu Modić-Bedeković.

3.3. Stari župni dvor u Starom Čiču

(Ulica Jurja Habdelića 14a, Staro Čiče, Općina Velika Gorica)

Župni dvor u Starom Čiču izgrađen je 1831. godine za vrijeme župnika Jurja Rusana koji je, kako navodi Barlé 1911. godine, u župnoj spomenici zapisao da je stari župni dvor bio već vrlo trošan i star, a krov mu je bio tako slab „da je župnik za kišovitoga vremena mora obježati iz jednog kuta u drugi.“¹²⁹ U prizemlju i na katu nalazile su se po četiri male prostorije. Dodaje da su župljani i pokroviteljica župe udovica grofica Erdödy zajednički nabavili drvenu građu, a gradnja je povjerena Pavlu Kundraku s još šest Bukevljana. Novi župni dvor zbog svoje prostorne koncepcije stilski pripada razdoblju zrelog baroka, iako je građen u XIX. stoljeću, čiji su klasicistički elementi vidljivi u strogim linijama na vanjskom pročelju te nižem dvostrešnom krovu (slika 3.4.). Kao što je već navedeno, tijekom povijesti u župnom dvoru očuvan je dio starinskoga pokućstva i uz njega vrlo vrijedna biblioteka s primjerima knjiga iz XVI. stoljeća, koja je danas pohranjena u novom župnom dvoru. Pripadajuća crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije na nebo nalazi se u obližnjem naselju Vukovina.¹³⁰

Slika 3.4.: Glavno pročelje starog župnog dvora u Starom Čiču, snimila A.Badurina, kolovoz 2013.

Rješenjem iz 1966. godine župni dvor stavljen je pod zaštitu Zakona o zaštiti spomenika kulture, pod brojem 31.¹³¹ Godine 2009. proglašen je kulturnim dobrom kao jedini sačuvani drveni objekt te vrste u Turopolju te je zajedno s nekadašnjom župnom crkvom sv. Jurja nekoć predstavljao sakralno žarište naselja. Osim toga, navedeno je da zbog

¹²⁹ BARLÉ, 1911: 179.

¹³⁰ Sve do sredine XIX. stoljeća sjeverno od župnog dvora nalazila se i pripadajuća crkva sv. Jurja koja je 1850. godine srušena, a gorički arhiđakon spominje je već upopisu župa zagrebačke biskupije 1334. godine. *Ibid*

¹³¹ MK-UZKB/SA-RZG-PREVENTIVA-31, broj 02-13/31-1966.

„izvornostipovijesne konstrukcije, arhitektonskih elemenata i stilskih detalja posjeduje visoku povijesnu, arhitektonsku i ambijentalnu vrijednost.“¹³²

ZATEČENO STANJE: (kolovoz 2013.)¹³³

Staro Čiče smješteno je jugoistočno od grada Velike Gorice. Stari župni dvor nalazi se u izgrađenom dijelu naselja na povećem prostoru okućnice uz glavnu asfaltiranu cestu koja prolazi mjestom. Parcela je odvojena od ceste drvenom starom ogradom, s južne strane nalazi se živica i betonski zid koji dijeli stari od novog župnog ureda. S istočne strane na rubu parcele nalazi se povrtnjak koji je od kukuružišta odvojen drvenom ogradom. Uz sjeverni dio parcele izgrađena je nova gospodarska zgrada od fino tesanih planjki i opeke pravokutnog tlocrta. Glavni ulaz i palača su s dvorišne strane, a ne s ulične, ali je začelju također dana osobita pažnja u obradi. Na katastarskom planu (1861.)¹³⁴ uz stari župni dvor na rubu parcele nalazile su se još četiri gospodarske zgrade, voćnjak te lijepo uređen vrt.

Temelji od opeke su u relativno dobrom stanju, na pojedinim mjestima nedostaje vezivnog materijala, ali nema većih otkrnutih dijelova. Cijeli vanjski plašt izgrađen je od horizontalno postavljenih širokih drvenih planjki bez žbuke¹³⁵ spajanih na *nemški vez*, a na nekim mjestima povezane su vertikalnim *poberuhima*.¹³⁶ Planjke su na nekim mjestima popucale i međusobnošire razmaknute (posebice na bočnim pročeljima, gdje je na pojedinim mjestima umetnuta i manja daščica iste boje i obrade). Zabati su zatvoreni vertikalnom, grubom daščanom oplatom koja je položena u dva sloja.¹³⁷ Te su planjke u lošijem stanju, posebice krajevi koji su istrošeni i popucani, a na nekima nedostaje dio. Drvena konstrukcija svojim izražajnim spojevima daje osnovni ritam razdiobe stijena. Krovnište je niže dvostrešno, pokriveno već trošnim biber-crijepom s dva manja krovna istaka koja služe za provjetranje, te dva dimnjaka od opeke pri vrhu krovništa s kojih je djelomično otpala žbuka.

Istočno pročelje, podijeljeno je vertikalama nastalim vezom planjki na sedam polja, prizemlje se ne vidi u potpunosti od vinove loze. Ploha kata otvorena je sa sedam dvokrilnih prozora sa šest okna, tri u sredini plohe i po dva sa svake strane središnjeg polja. Ploha prizemlja nije sukladna s katnom: ono je podijeljeno izmjeničnim širim (dva polja po dva

---

¹³² Upravni odjel za društvene djelatnosti, školstvo i predškolski odgoj Grada Velike Gorice, klasa: UP-I° 612-08/09-06/0259, Urbroj: 532-04-01-01/4-09-2.

¹³³ Budući da u starom župnom dvoru živi jedna obitelj, nije bilo moguće pregledati i snimiti unutrašnjost objekta. Analiza se temelji na snimljenim fotografijama i obilasku s ulične strane.

¹³⁴ MARKOVIĆ, 2004: 389.

¹³⁵ Župni dvor pripada rijetko očuvanom tipu drvenih dvoraca Hrvatske koji nisu ožbukani, kao npr. drveni dvorac u Remetama, Filipović u Škarićevu te Modić-Bedeković u Donjoj Lomnici (MARKOVIĆ, 2004: 145).

¹³⁶ Nalazimo ih na središnjem dijelu prizemlja i kata zapadnog pročelja s po dvije vertikalne planjke, te na središnjem dijelu kata istočnog pročelja.

¹³⁷ S ukrasnim završecima samo na zabatu južnog pročelja.

prozora) i užim poljima (dva polja po dvoje dvokrilnih vrata. U najlošijem stanju je drvena stolarija prekrivena ostacima žute boje koja je ispucana te ju je potrebno zamijeniti.

Bočno južno pročelje otvoreno je sa šest prozora trošne stolarije, tri na katu i tri u istoj osi u prizemlju, te ulaznim vratašcima za potkrovlje. Razdjelni vijenac u obliku izbočenog užeg drvenog traka, vidljiv na pročelju i južnoj strani, dijeli prizemlje od kata, a na pojedinim mjestima vidljive su tamne mrlje od vlage. Ispod zabata, u zoni stropa kata, nalazi se streha *potkroveka* prekrivena biber-crijepom u zadovoljavajućem stanju. Bočno sjeverno pročelje podijeljeno je razdjelnim vijencem na kat i prizemlje te na dva polja vertikalnim vezom planjki. U donjem dijelu pročelja nalazi se djelomično ukopan podrum s ravnim betonskim stropom, koji je prema navodima župnika, dograđen nakon Drugog svjetskog rata. Zidane stijene podruma u lošijem su stanju s djelomično vidljivom opekom na mjestima gdje je žbuka otpala. Betonska ploča mjestimice je ulegnuta i zakrivljena te prekrivena mahovinom, rubovi betonske ploče mjestimice su istrošeni i otkrhnuti. Zona katarastvorena je s tri prozoras trošnom stolarijom, a na nekim mjestima staklo je puknuto te bi ga trebalo zamijeniti. Ispod zabata nalazi se potkrovek koji je u lošem stanju: većina crijepa nedostaje, preostale su samo drvenekonzolne grede koje su ih pridržavale ali su i one zbog oborinskih utjecaja iskrivljene i popucane. Na zapadnom pročelju vertikale od vezova dijele plohu začelja na sedam polja (četiri gore, tri dolje). Zona kata otvorena je s tri prozora jednake veličine, te jednim većih dimenzija, dok se u prizemlju nalaze četiri otvora različitih veličina i visina. Uz temelje pročelja nalazi se dograđena septička betonska jama, pravokutnog tlocrta. Planjke su najviše oštećene u donjem dijelu uz samu opeku te ispod razdjelnog vijenca, gdje su zbog vlage vidljive tamne mrlje. U središnjem polju nalazi se metalna traka gromobranske instalacije koja je postavljena na vrhu krova. Cijevi za kišnicu nalaze se na uglovima i uz krovnu strehu dužih pročelja, a ispusti vode postavljeni su uz samo tlo, blizu drvenih stijena i temelja.

Budući da pristup unutrašnjem dijelu nije bio moguć, iznosim opise tlocrta napravljenih u Konzervatorskom odjelu u Zagrebu 1970. godine.¹³⁸ Na začelju predvorja postavljeno je dvokrako stubište, s južne strane nalazi se bačvasto svođena prostorija u funkciji kuhinje koja ima nižu razinu poda te se na ulazu u prostoriju nalazi nekoliko stuba, a zbog jakih sila postavljene su zatege. Do nje se nalazi manja ostava, s naknadno probijenim otvorom kako bi bila spojena s kuhinjom. Na sjevernoj strani od ulaza nalazio se župni ured. Pod predvorja, kuhinje i župnog ureda bio je od keramičkih pločica, u ostavi od betonske glazure, a zemljani u podrumu i potkrovlju. Veći dio prizemlja sa sjeverne bočne strane, tlocrta u L, služi kao

---

¹³⁸ Konzervatorski odjel u Zagrebu, dosje Staro Čiče RZG-524/1, autor Ivan Krčelić, 1970. godina

podrum, dijelom je ukopan te ima vanjska dvokrilna vrata. Na katu se nalazi predvorje s palačom, okruženo s četiri ugaone prostorije, a kružna komunikacija je ostvarena. Stropna konstrukcija je otvorena i ukrašena rezbarijama s motivom rozete. Prema navodima današnjeg župnika Đure Saboleka, građevina je služila za potrebe župnog dvora do 1996./1997. godine kada je drveni dvorac dan na korištenje obitelji slabijeg imovinskog statusa, koja i danas tu živi, a južno od starog drvenog dvora, 1994. godine izgrađen je novi zidani.¹³⁹

3.4. Drveni dvorac Josipović u Kurilovcu

(Josipovićeve bb, Kurilovec, općina Velika Gorica)

Zagrebački kanonik Ivan Josipović, koji je obnašao dužnost rektora Hrvatskoga kolegija u Beču te se isticao u radu Hrvatskoga sabora, doselio se krajem XVIII. stoljeća u Kurilovec gdje je 1795. godine kupio dva drvena dvorca.¹⁴⁰ Obitelj je živjela ovdje do početka XX. stoljeća, kada Laszowski iznosi podatke da je u dvorcu bilo moguće vidjeti sačuvan dio baroknog namještaja iz XVIII. stoljeća, zbirku oružja, obiteljske portrete i maleni arhiv.¹⁴¹ Dvorac je bio dio nekad većeg gospodarsko-stambenog sklopa sa šest manjih i većih gospodarskim objektima uz rubove parcele dvorišta. Prvotni korpus pravokutnog tlocrta iz XVIII. stoljeća bio je u potpunosti drven, vjerojatno ožbukani i obojeni tijekom druge obnove u prvoj polovici XIX. stoljeća, kada je i dalje imao četverostrešno krovništvo.¹⁴² Krajem stoljeća dvorac je još jednom temeljito obnavljan kada je četverostrešno krovništvo zamijenjeno dvostrešnim s lomljenim zabatima, a glavno istočno pročelje dobilo je reprezentativan izgled s istaknutim drvenim pilastrima, od kojih su središnja dva i krajnja dva pri vrhu imala oblikovan shematizirani kapitel, a završni vijenac bio je ukrašen nizom drvenih zubaca. Sve to bilo je dokaz dotad sjajno očuvanog primjera pučkog oponašanja ambicioznih zidanih graditeljskih djela te primjer da su i domaći tesari imali smisla za arhitektonsku kompoziciju. Već tada, sjeverni zid prizemlja sazidan je u opeci dok su temelji i ostatak drvenih

¹³⁹ Iz razgovora s mještanima saznajem da zbog manjka obilježavanja ovog spomenika postoje oni koji nisu upoznati što objekt predstavlja, posebice zbog njegove trenutne namjene kao stambenog prostora pa ostavlja dojam trošne stare jednokatnice. Većina mlađe populacije ne zna čemu objekt služi i kakvu važnost ima, dok stariji mještani drže da je trenutna namjena dobra. Neki predlažu prenamjenu objekta u muzejski prostor u kojem bi se izložili vrijedni primjerci iz stare knjižnice koja se u njoj nalazila.

¹⁴⁰ Oba su drvena dvorca zabilježena u opisu iz 1796. godine, dok se jedan od njih, dvorac bivšeg vlasnika A. J. Kosa spominje i nešto ranije, 1782. godine. Drugi Josipovićev drveni dvorac po opisu je puno skromniji, pa je za pretpostaviti da je bio od manje važnosti od spomenutog. (PUHMAJER, 2005: 18).

¹⁴¹ LASZOWSKI, 1995 [1910]: 347.

¹⁴² Za detaljnije opise svake faze obnove dvorca Josipović usp. GRETA BEDENKO i sur.: „Konzervatorska studija s prijedlogom prezentacije kurije Josipović u Kurilovcu kao podloga za izradu projekta adaptacije i sanacije kurije, uređenja parcele i uvođenja u funkciju napuštenog posjeda,“ Konzervatorski odjel u Zagrebu, 2003. godina.

stijenaprizemlja 1909. godine zamijenjeni zidom od opeke.¹⁴³ Dvorcu je početkom XX. stoljeću na zapadnoj strani dograđeno bočno krilo od opeke i betona, hodnicima povezano sa starijom građevinom, a time je izvorni pravokutni tlocrt promijenjen u L-tlocrt.¹⁴⁴ Nadogradnja je vidljiva na skici postojećeg stanja koju je 1916. godine izradio arhitekt Martin Pilar,¹⁴⁵ no koja je zbog svojih prevelikih dimenzija degradirala spomeničku vrijednost dvorca. Nakon tog, u dvorac je useljeno više obitelji uslijed čega je objekt u više navrata popravljani neprimjereno adaptiran raznim pregradnjama, otvaranjem i zatvaranjem zidnih otvora. Poslije Drugog svjetskog rata dvorac je ostavljen propadanju, što je uzrokovalo teška oštećenja krova i drvene građe.

Godine 1991. iz elaborata koji je izradio Republički zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu¹⁴⁶ saznajemo da je objekt bio u vrlo trošnom stanju s trulim krovom i gredama te je postojala opasnost za šest obitelji koje su tada živjele unutar dvorca, u stanovima koji su bili neadekvatno uređeni. Predloženo je iseljenje svih obitelji, sanacija temelja, krova, zidova te definiranje nove namjene poput npr. umjetničkog ateljea. Na temelju konzervatorske studije s prijedlogom prezentacije drvenog dvorca Josipović iz 2003. godine¹⁴⁷ donesen je zaključak da bi se dvorac trebao vratiti u drugu fazu izgradnje iz XIX. stoljeća, kada je dvorac imao djelomično podzidano ožbukano prizemlje i strmo četverostrešno krovno prekriveno šindrom. U tom razdoblju dvorac nije još promijenio svoju izvornu formu, a pročelje je dobilo reprezentativan izgled. Uklonile bi se prigradnja iz XX. stoljeća te recentnije intervencije u interijeru, dok bi se gospodarska zgrada ispred glavnog pročelja obnovila metodom faksimila. Te iste godine vlasnik drvenog dvorca, Grad Velika Gorica, poklonio je objekt crkvi Navještenja Blažene Djevice Marije koja je planirala obnoviti objekt za potrebe novog vjerskog središta u Kurilovcu. Izrađena je projektna dokumentacija temeljem koje je dobivena lokacijska dozvola za gradnju prema utvrđenoj namjeni objekta.¹⁴⁸ Konzervatorski odjel u Zagrebu 2005. godine prihvatio je predloženu

---

¹⁴³ LASZOWSKI, 1995 [1910]: 347.

¹⁴⁴ PUHMAJER, 2005: 131.

¹⁴⁵ Na skicama u zoni kata izvornog korpusa vidljivo je da su sve prostorije povezane i da je ostvarena kružna komunikacija koja je kasnijim pregradnjama onemogućena. Usp. JANKO HOLJAC i MARTIN PILAR (1904.-1909., preisak 2010.) *Hrvatski građevni oblici*, Hrvatsko društvo inženjera i arhitekata, Samobor, Nakus.

¹⁴⁶ MK-UZKB/SA (dosje 1440): „Prioriteti programa zaštitnih radova na nepokretnim spomenicima kulture u razdoblju od 1991. do 1995. godine.“

¹⁴⁷ Navedeni podaci o mogućoj sanaciji preuzeti iz „Konzervatorska studija s prijedlogom prezentacije kurije Josipović u Kurilovcu kao podloga za izradu projekta adaptacije i sanacije kurije, uređenja parcele i uvođenja u funkciju napuštenog posjeda“, Konzervatorski odjel u Zagrebu, 2003.

¹⁴⁸ Prema projektu „VEGE“ d.o.o. iz Velike Gorice, broj 29-04/06 L iz 2006. godine, u prizemlju replike dvorca nalazio bi se župni ured i višefunkcionalna dvorana, na katu bi bili smješteni apartmani za župnika, časne sestre, blagavaonica s kuhinjom. U potkrovlju je bila predviđena izgradnja biblioteke s čitaonicom te soba za

izgradnju replike uz uvjet da se s objekta makne žbuka te obilježe i popišu svi drveni elementi kako bi se mogli ponovo montirati, trule dijelove trebalo je zamijeniti novima, a zidove od cigle trebalo je rastaviti i izabrati one u dobrom stanju.¹⁴⁹ Od 26. rujna 2007. godine, ovaj je drveni dvorac uvršten na popis preventivno zaštićenih kulturnih dobara rješenjem Ministarstva kulture kao spomenik I. kategorije. U objašnjenju stoji da unatoč tome što je dvorac napušten i degradiran dogradnjama, još uvijek posjeduje sve karakteristike turopoljskog drvenog dvorca XVIII. i XIX. stoljeća „koji svojim oblikovanjem i sadržajima objedinjuje dvije funkcije: sjedište poljoprivrednog gospodarstva i stambeni prostor“¹⁵⁰ U međuvremenu, zbog složenosti i zahtjevnosti cjelokupnog projekta, Župa je odustala od izgradnje vjerskog središta u Kurilovcu, a samim tim i od obnove objekta te je zatražila pomoć Grada u rješavanju lošeg stanja građevine. Nakon uvida i procjene stanja objekta, u skladu s mišljenjem i smjernicama Konzervatorskog odjela u Zagrebu, krajem 2011. godine objekt je djelomično demontiran: drveni, gornji dio dvorca sačuvan je unutar ciglenih zidova prizemlja, zaštićen postojećom krovnom građom te je tako trebao biti zaštićen od daljnjeg urušavanja i propadanja, a izvorni materijal za obnovu objekta osiguran kad se za to stvore uvjeti.¹⁵¹

ZATEČENO STANJE: (rujan 2013.)

Drveni dvorac nalazi se u jugoistočnom dijelu naselja Kurilovec, danas gradske četvrti Velike Gorice. Djelomično je izdvojen od izgrađenog dijela naselja, a do njega vodi sporedan asfaltirani put, koji se zatim na početku parcele pretvara u makadam, na mjestu nekadašnjeg rukavca rijeke Lomnice gdje se nekad nalazio drveni most preko kojeg se ulazilo na parcelu. Zapadno od dvorca nalaze se oranice i stambene kuće, sa sjeverne strane izgrađen je sportsko-rekreativni centar „Kurilovec“ koji je od dvorca odvojen nizom stabala, dok su na istočnoj i južnoj strani neobrađene zelene površine. Parcela na kojoj se dvorac nalazi neuređena je i nije sačuvana niti jedna gospodarska zgrada.

Dvorac je gotovo u potpunosti zarastao visokim raslinjem i pristup građevini moguć je jedino s istočne strane, gdje i danas stoji poznata stoljetna lipa. Uz sam dvorac nabacan je i

---

predavanje. Građevina prenočišta nalazila bi se ispred glavnog pročelja na istočnoj strani parcele, s devet soba sa sanitarnim prostorima, kuhinjama i garažama.

¹⁴⁹ KOZ, klasa: 350-05/06-01/278, Urbroj: 532-04-05/2-06-2,

¹⁵⁰ Ministarstvo kulture, izvod iz Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske br. 7/07 - Lista preventivno zaštićenih kulturnih dobara (NN 087/2008). Klasa: UP/I-612-08/07-05/97, Urbroj: 532-04-05/5-07-1.

¹⁵¹ U travnju 2013. godine potpisan je sporazum o vraćanju tog dijela zemljišta Gradu Velika Gorica. Usp. „Zaključak o sklapanju Sporazuma o međusobnim odnosima s Rkt župom Navještenja Blažene Djevice Marije,“ Klasa: 940-01/2013-01/43, Urbroj: 238-33-10-2013-1, Velika Gorica, 12. travanj 2013. (<http://www.gorica.hr/dokumenti/sluzbeni-glasnik/SGGVG-2013-4.pdf>).

građevinski materijal koji je uz visoko raslinje onemogućio detaljniju analizu trenutačnog stanja. Na svim pročeljima prizemlja, žbuka je gotovo u potpunosti skinuta te je vidljiv zid od opeke (slika 3.5. i 3.6.). Opeka je suha na većem dijelu južnogbočnog pročelja, na pojedinim dijelovima je otkrhnuta i s vrlo malo vezivnog materijala, dok je pri samom vrhu uz gredu tamnije boje i vlažnija. Nosiva greda stropa direktno se naslanja na gornji dio prozora, a koja je zbog stalnog utjecaja oborina u vrlo lošem stanju. Na sjevernom pročelju raslinje prekriva gotovo 2/3 pročelja, opeka je vidljiva na gornjem dijelu s istrošenim vezivnim materijalom, a na uglovima i potpuno nedostaje. Zapadno začelno pročelje u potpunosti je prekriveno viskom raslinjem i nije moguće bliže pristupiti. Vidljiva je greda koja se naslanja na zid u zoni stropa i koja je odvajala prizemlje od kata, također u lošem stanju zbog velike količine vlage. Pri nedavnim zahvatima u potpunosti je demontirana zidana dogradnja na čijem mjestu su djelomično vidljivi betonski temelji.

Slike 3.5. i 3.6.: Središnje polje glavnog pročelja gdje se nekada nalazio glavni ulaz (lijevo) i razrušeno južno pročelje (desno) drvenog dvorca Josipović, snimila A. Badurina, kolovoz 2013.

Na glavnom istočnom pročelju vidljivi su ostaci drvene provizorne konstrukcije na koju je bila pribijena cerada koje danas više nema, a koja je služila da zaštiti demontiranu drvenu građu od atmosferskih prilika. U središnjoj osi pročelja, gdje su prije bila glavna vrata, nalazi se veliki nepravilni otvor. Zid je s desne strane izbijen, te je sva težina drvenih gredaprebačena na mali drveni prozor koji se od težine stropnih greda nakrivio. Grede stropa na tom su dijelu nagnute i spuštene jer se nemaju na što osloniti i predstavljaju veliku opasnost za slučajne prolaznike. U prostoru nekadašnjeg predvorja nalaze se poslagane neoznačene drvene grede s vidljivim tragovima veza na *hrvaški vez*, razbacana opeka i smeće. Unutrašnji zidovi su ožbukani, ali gotovo pa u potpunosti prekriveni grafitima i natpisima, koje također nalazimo na pročelju i stropnim gredama prizemlja. Na dijelovima gdje je žbuka

otpala, vidljiva je opeka. Bijelo obojene stropne grede nalazimo u jako lošem stanju zbog vlage te su prekrivene crnim mrljama, na pojedinim mjestima su raspucane i trule. Ispod nekadašnjeg jednokrakog stubišta u dnu predvorja nalaze se dvije prostorije malih dimenzija, svaka rastvorena s malim kvadratnim prozorom, a koje su služile kao sanitarni prostor. Lijevo od predvorja nalaze se tri pravokutne prostorije pune građevinskog materijala i smeća, s ostacima metalnih cijevi te iščupanim instalacijama i žicama za struju. U srednjoj lijevoj prostoriji nalazi se mala pravokutna niša s ispućanom žbukom, a pregradna greda koja odvaja prvu od druge prostorije, te prizemlje od kata, jako se uvinula od težine kata. Na desnoj strani prizemlja nalazi se jedna veća prostorija, nekad u funkciji pivnice, s urušenim stropom, ispunjena drvenim gredama, opekom, ostacima lima. Jednokrilna vrata ove prostorije, s drvenim letvicama postavljenima u romb, jednini su značajni sačuvani dio stolarije.

Zbog maknute cerade, drveni materijal nije prikladno zaštićen i osiguran od atmosferskih prilika, dio građe je ukraden, a ostatak uništen. Zid prizemlja i drvene grede stalno su izložene oborinskim vodama što dovodi do još veće destabilizacije zida i propadanja opeke i morta koji samim time imaju sve slabiju čvrstoću i postoji opasnost od urušavanja drugih dijelova stropa. Vidljivi su tragovi povremenog boravka ljudi koji i dalje uništavaju građevinu i ostavljaju značajan nered.

3.5. Drveni dvorac Jelačić u Kurilovcu

(Jelačićeva bb, Kurilovec, općina Velika Gorica)

Na krajnjem zapadnom dijelu Kurilovca, sjeverno od potoka Lomnice, nalazio se drveni dvorac obitelji Jelačić, a uz njega su postojale još dvije gospodarske zgrade okrenute okomito na ulicu. To je imanje 1773. godine preuzeo kapetan Andrija Jelačić od plemića Franje Modića.¹⁵² Tlocrtno je bio blizak arhitektonskom tipu baroknog drvenog dvorca koji predstavlja i dvorac Josipović. Nije poznato kada je sagrađeno današnje zdanje, ali je ono u drugoj polovici XIX. stoljeća značajno obnovljeno.¹⁵³ Drveni dvorac bio je jednostavna građevina pravokutnoga izdužena tlocrta, jednokatnica s dvostrešnim krovom¹⁵⁴ okrenuta užim pročeljem prema cesti (slika 3.7.). Prizemlje je bilo zidano opekom, osim središnjeg dijela istočnoga zida, koji je bio od drvene građe spajane na *hrvaški vez* kao i čitav kat, a svi

---

¹⁵²U popisu iz 1796. godine vlasnik drvenog dvorca je general Franjo Jelačić koji je na imanju živio do 1808. godine (PUHMAJER: 2005: 19).

¹⁵³*Ibid*, str. 129.

¹⁵⁴ Krovni pokrov bio je rezultat također obnove u kasnijem vremenu, na starim snimkama vjerojatno iz prve polovice XIX. stoljeća dvorac je imao četverostrešno krovništvo (MARKOVIĆ, 2004: 140).

Slika 3.7.: Glavno pročelje dvorca Jelačić, snimio Nino Vranić, 1970.; inv. br. 30041

Slika 3.8.: Jugozapadni dio glavnoga pročelja, snimila A.Badurina, kolovoz 2013.

su uglovi bili pojačani većim kamenjem.¹⁵⁵ Dvorac je izvana i iznutra bio ožbukani. Katni raspored prostora bio je gotovo klasičan, predvorje s pet prostorija, od kojih je najveća srednja bila u ulozi palače. Nakon obitelji Jelačić do Drugog svjetskog rata, dvorac je bio u vlasništvu Plemenite općine Turopolje. Iako je dvorac bio ubilježen u preventivno zaštićena kulturna dobra Republike Hrvatske od 1990. godine i označen kao spomenik kulture I. kategorije, zbog nemar lokalnih vlasti i stanovništva urušio se krajem devedesetih godina XX. stoljeća.¹⁵⁶ Ksenija Marković (2004.)¹⁵⁷ i Petar Puhmajer (2005.)¹⁵⁸ navode da su najteža oštećenja bila u sjevernom dijelu, gdje je došlo do urušavanja stropne konstrukcije. Nosive drvene stijene bile su dotrajale, kao i zid od opeke u prizemlju, u predsoblju su još stajala dva drvena stupa, stubište nije više postojalo, djelomično je bila sačuvana stolarija prozora i vrata južne sobe na katu, a na nadvratniku jednih vrata nalazio se motiv triglifa. Dvorac je 2009. godine stavljen pod preventivnu zaštitu kao kulturno dobro, s obrazloženjem da iako je objekt ruševan i obrasao raslinjem, „njegova povijesna i kulturološka vrijednost su neupitni s obzirom na to da svjedoči o visokom stupnju stanovanja plemićkih obitelji na području Turopolja.“¹⁵⁹ Vrijednost drvenog dvorca proizlazila je iz sačuvane zrelobarokne prostorne organizacije, povijesne vrijednosti kao spomen na grofa Josipa Jelačića koji je boravio u njemu 20-ih godina XIX. stoljeća kada je kratko obolio.¹⁶⁰

¹⁵⁵ Vjerojatno je nekoć cijeli dvorac bio drven te je podzidan opekama u kasnijem vremenu, kao što je to bio slučaj s dvorcem Josipović.

¹⁵⁶ U rješenju se navodi, iako su oštećenja na dvorcu bila velika, on predstavlja značajan kulturno-povijesni spomenik sjeverozapadne Hrvatske. MK-UZKB/SA-RZG-PREVENTIVA-456.

¹⁵⁷ MARKOVIĆ, 2004: 142.

¹⁵⁸ PUHMAJER, 2005: 130.

¹⁵⁹ Upravni odjel za društvene djelatnosti, školstvo i predškolski odgoj Grada Velike Gorice. Klasa: UP/I-612-08/09-05/0174, Urbroj: 532-04-05/18-09-1.

¹⁶⁰ MIJATOVIĆ: 1990: 20.

ZATEČENO STANJE (rujan 2013.)

Drveni dvorac nalazi se u sredini veće parcele, uvučen od glavne ceste te okružen grmljem i drvećem. Danas je sasvim zapušten, gotovo u potpunosti prekriven visokim raslinjem. Cijela drvena građa krova i kata urušila se unutar same građevine, gdje uz visoko raslinje nalazimo i hrpu razbacanih drvenih greda. Jedini sačuvani dijelovi su ostaci zida od opeke jugozapadnog ugla dvorca kao i drveni dio središnjeg polja glavnog južnog pročelja s pravokutnim otvorom gdje se nekad nalazio prozor (slika 3.8.). Kao što je već navedeno, prizemlje dvorca bilo je izgrađeno od opeke, osim središnjeg polja koje je bilo od finije tesanih drvenih planjki, a uglovi su bili pojačani većim kamenjem, koje je vidljivo i danas na sačuvanom uglu dvorca. Žbuka je u potpunosti otpala, vidljiv je samo manji komadić bijele boje. Opeka je dotrajala, ispucana, na nekim dijelovima u potpunosti nedostaje, temelji nisu vidljivi od gustog raslinja. Iznad zone prizemlja, sa svake strane zida od opeke horizontalno su položene četiri široke drvene planjke koje su gotovo u potpunosti istrunule, ispucane, s pribijenim uskim daščicama koje su služile za vezivanje žbuke, a na uglu je i dalje vidljiv način slaganja na *hrvaški vez*. Danas više ne postoji niti jedna gospodarska zgrada i cijela je parcela obrasla viskom i niskim raslinjem.¹⁶¹

3.6. Drveni dvorac Zlatarić u Bukevju (Gornje Bukevje, općina Orle)

Za kraj navodim opis dvorca Zlatarić, zvan još i *grad Zlatarić*, koji se nalazi u Gornjem Bukevju, općina Orle. Budući da je dvorac u privatnom vlasništvu koje je dosad onemogućavalo detaljnija istraživanja, nije bilo moguće arhitektonski snimiti unutrašnjost dvorca, pa je unutarnji raspored nepoznat, kao i detaljnija povijesna i konzervatorska dokumentacija za koju nisu nađeni detaljniji podaci u Konzervatorskom odjelu u Zagrebu. U sklopu rada „Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život“ iz 1970. godine opisano je stanje i ovog dvorca.¹⁶² Navedeno je da vlasnici koriste objekt za povremeni boravak te izvode neophodne radove na njegovu održavanju.

---

¹⁶¹ Nakon osobnog razgovora sa sućem plemenite sućije Kurilovec-Kušanec Jurajom Odrčićem u kolovožu 2013. godine iznosim njegovo mišljenje u vezi oba srušena dvorca na području naselja Kurilovec: „Plemićke kurije Josipović i Jelačić, donedavno podsjetnik povijesne važnosti Kurilovca, danas su tek prikaz ljudske nebrige prema svojoj povijesti i kulturnom bogatstvu. Ta nebriga je dovela do toga da su ove posljednje dvije kurilovečke kurije, baš kao i one nestale kroz XX. stoljeće, izbrisane iz prostora Kurilovca čime je ovo naselje izgubilo svoju (plemičku) osobnost postavši tek još jedna bezlična gradska četvrt urbane Velike Gorice“ sa zaključkom kako Plemenita općina Turopolje snažno podupire bilo kakvo nastojanje da se dvorci Josipović i Jelačić izgrade ponovo modernim materijalima kao replike s prostorima za javnu i društvenu namjenu.

¹⁶² HORVAT i sur., 1970: 7.

Stanje krova i zidova bilo je zadovoljavajuće, jedino je savjetovano uređenje krovne limarije te zamjena stolarije. Jedan od rijetkih opisa prijašnjeg stanja donosi Ksenija Marković (2004.)¹⁶³ navodeći da sudrvene stijene tada bile djelomično ožbukane (slika 3.9.), bila je građena na *nemški* (na glavnom južnom) i *hrvaški vez* (na sjevernom pročelju). Uz dvorac nalazile su se još i tri drvene gospodarske zgrade i dvije zidane u opeci. Sve je to odavalo kulturu stanovanja XVIII. i XIX. stoljeća turopoljskog bogatijeg sloja

ZATEČENO STANJE: (rujan 2013.)

Dvorac je djelomično odvojen od ostatka naselja okružen raslinjem i šumom. Do ove jednokatnice, koja se svojim tlocrtom u L razlikuje od uobičajenih formi, i danas vodi šljunčani put s alejom jablana, a ispred glavnog ulaza nalazi se cvijeće unutar rondele kao primjer izuzetnog sklada s prirodom. Danas je dvorac gotovo u potpunosti ožbukan (zazidan?). Ističe se siva boje žbuke jer pročelja nisu obojena. Jedino na začelnom zapadnom pročelju dvorca na katu nalazimo drveni trijem koji naznačuje kako je dvorac izgledao prije (slika 3.10.). Ulazno južno pročelje, nekad prekriveno bršljanom, otvaraju dvokrilna vrata koja nisu u potpunosti centralno postavljena,¹⁶⁴ a na katu su četiri prozorske osi u nejednolikom ritmu. Na ulaznim dvokrilnim vratima južnog i zapadnog pročelja nalazi se i danas ukrasni motiv sunčevih zraka. Krovnište je dvostrešno pokriveno biber-crijepom te poluskošeno na zapadnoj strani.

Slika 3.9.: Začelno pročelje dvorca Zlatarić,   Slika 3.10.: Začelno pročelje dvorca Zlatarić,
fotografija preuzeta s interneta¹⁶⁵ snimila A. Badurina, rujan 2013.

¹⁶³ MARKOVIĆ, 2004: 63.

¹⁶⁴ Prema navodima Anđele Horvat, na samom pragu glavnog ulaza nalazio se veliki kameni, vjerojatno iz obližnjeg nalazišta Andautonije (MARKOVIĆ, 2004: 134).

¹⁶⁵ izvor: http://public.carnet.hr/turisticka_zajednica_vg/TZGVG/kurije.html, 20.09.2013.

3.7. Rezultaterenskog istraživanja

Na temelju terenskog istraživanja koje je provedeno u kolovozu i rujnu 2013. godine, može se zaključiti da su drveni dvorci djelomično očuvani, a najviše do izražaja dolazi neujednačenost zaštite kao i necjelovitost te potreba za dugotrajnom obnovom. Tako je primjerice drveni dvorac Modić-Bedeković gotovo u potpunosti obnovljen, dok istovremeno drveni dvorci Alapić i Josipović propadaju zbog nedostatka financijskih sredstava i postoji velika vjerojatnost, i bojazan, da će za nekoliko godina i potpuno nestati i zarasti grmljem, kao što se nedavno dogodilo i s dvorcima Pintar i Jelačić. Na temelju obrađenih drvenih dvoraca razmotrit ćemo kakva je očuvanost drvene građe i strukture, koje to vrijednosti graditeljskog nasljeđa posjeduju i ako su izvršene neki od konzervatorsko-restauratorskih radova, kakvo je njihovo stanje danas.

3.7.1. Očuvanost izvorne građe i vrste oštećenja

Bogatstvo posavskih šuma hrastom lužnjakom te prednosti koje hrast ima kao građevni materijal¹⁶⁶ bili su razlozi gradnje u tom drvetu. Obradeni dvorci izgrađeni su širokim, debelim planjkama od kvalitetne hrastove građe te pokazuju veliku trajnost i visoki stupanj očuvanosti izvorne građe. Nastale pukotine i šupljine popunjavane su kitom, koji međutim svojim svojstvima ne prati širenja i stezanja drva, pa kod većih šupljina nastaju sitne pukotine i slobodan prostor između popune i drva. Rjeđe se kao popuna pukotina, šupljina i razmaka između planjki primjenjuje poliuretanska pjena¹⁶⁷ koja se čini boljim rješenjem s obzirom na dobro prianjanje i veću fleksibilnost, dok se boja može prilagoditi boji planjki. Šupljina se može popuniti i umetanjem drvenog umetka odgovarajućeg oblika, koje je ujedno najbolje ali i najzahtjevnije rješenje. Pored prirodnih grešaka može se naići i na oštećenja biološkog uzroka, odnosno crvotočina uglavnom na sjevernoj strani građevine jače izloženoj vlazi i atmosferilijama ili na temeljnim gredama.

Visok stupanj montažnosti i čistoća konstruktivnog postupka gradnje na preklap omogućava izmjenu pojedinog dotrajalog člana ili fragmenta uklapanjem novog člana u stariju građu, te se tom tradicionalnom metodom uspjela održati i uglavnom izvorna građa stijena ovih drvenih dvoraca. Svi obrađeni dvorci imaju u većem dijelu sačuvanu izvornu građu, mijenjane se samo one planjke koje su bila ispucane ili više podložne vlazi, ali u tom

---

¹⁶⁶ Hrast se lako obrađuje, dovoljno je elastičan, ali i dovoljno tvrd, te pruža dobru toplinsku i zvučnu izolaciju.

¹⁶⁷ Primjer je drveni dvorac Modić-Bedeković.

slučaju vidljiva je razlika između starije i novije planjke, kako je to primjerice napravljeno uz temelje glavnog pročelja drvenog dvorca Modić Bedeković (nova planjka razlikuje se od stare izvorne finijom obradom i svijetlo-žućkastom bojom), dok su na začelnoj strani novije planjke finije obrade ali su sivkastim premazom prilagođene izvornima. Na župnom dvoru u Starom Čiču izvorne planjke također su očuvane, a razmaci među njima najčešće su popunjavani umetanjem manjih letvica istovjetne obrade. Izvorne planjke kata i krovišta dvorca Josipović djelomično su sačuvane za neku od eventualnih budućih sanacija, ali su trenutno u jako lošem stanju i pitanje je mogu li biti upotrebljive. Planjkedrvenog dvorca Alapić nalazimo u izvornom, ali jako lošem stanju te će ih kod budućih sanacija biti potrebno sanirati ili zamijeniti. Najveće promjene, čini se, doživio je nekad u potpunosti drven dvorac Zlatarić koji je danas u najvećoj mjeri ožbukao, a izvorna drvena građa vidljiva je samo na stražnjoj strani u obliku drvenog trijema otvorenog prema dvorištu i šumi.

Što se tiče krovne oplata, ona je u većini slučajeva mijenjano. Prvo su šindre zamijenjene biber-crijepom, a koji je u nekim slučajevima kasnije zamijenjen novim. Najčešće oštećenje krovišta nastaje zbog neodržavanja pokrova zbog kojeg kasnije počinje truljenje krovne konstrukcije. Na dvorcu Modić-Bedeković krovni pokrov zamijenjen je u posljednjim konzervatorsko-restauratorskim radovima te je u dobrom stanju. Izvorni crijep starog župnog dvora u Starom Čiču u trošnom je stanju, najveća oštećenja nalaze se na potkroveku sjeverne strane gdje nedostaje gotovo u potpunosti. Krovište dvorca Alapić pokriveno je također izvornim crijepom, ali je u jako lošem stanju te je potrebna sanacija cijele drvene konstrukcije kao i krovnog pokrova. Krov dvorca Zlatarić prekriven je starim crijepom i djeluje očuvano. Krovni pokrov dvorca Josipović nije sačuvan, ali možemo ponoviti da je krovište krajem XIX. stoljeća doživjelo značajne preinake kada je iz četverostrešnog promijenjeno u dvostrešno. Prozorska i vratna stolarija rađena je uglavnom od mekšeg i manje trajnog drva, a oštećenja na prozorima najčešće nastaju truljenjem drveta zbog djelovanja atmosferilija, crvotočina i sl. Prozorska stolarija dvorca Modić-Bedeković je sačuvana te u posljednjim restauratorskim radovima očišćena i premazana zaštitnim slojem. Prozorska stakla i izvorna stolarija na starom župnom uredu u Starom Čiču u trošnom su stanju, ispucane boje te ih je potrebno restaurirati ili po potrebi zamijeniti, kao na mjestima gdje nedostaje prozorsko staklo. Zbog utjecaja vlage i nastanka crvotočina izvorna stolarija dvorca Alapić je u jako lošem stanju te je potrebno zamijeniti u potpunosti vanjsku i djelomično unutarnju stolariju. Ulazna vrata s izvornom bravom trebalo bi restaurirati, kao što je učinjeno s ulaznim vratima dvorca Modić-Bedeković. U dvorcu Josipović sačuvan je samo jedan

komad izvorne stolarije, a to su stara vrata nekadašnje pivnice koja zbog nastalih oštećenja nisu više iskoristiva.

3.7.2. Očuvanost izvorne forme i strukture

Za većinu drvenih dvoraca može se ustanoviti da su do danas očuvani u svom izvornom obliku sa svim dijelovima prostora i izvornim dimenzijama. Prostorna organizacija najbolje je sačuvana na primjeru dvorca Modić-Bedeković, gdje je jedina vidljiva dogradnja sanitarni prostor u prizemlju, a koristi ga kućepazitelj koji stanuje unutar samog dvorca. Stari župni dvor u Starom Čiču doživio je neke unutarnje pregradnje prostora, a najveća intervencija bila je izgradnja djelomično ukopanog zidanog podruma na sjevernoj strani pročelja poslije Drugog svjetskog rata. Najveće promjene doživio je drveni dvorac Josipović kojem je početkom XX. stoljeća nadograđeno krilo na zapadnoj strani u visini tri kata, a u kasnijim pregradnjama uz njega je izgrađena i manja stražarica pravokutnog tlocrta. Na temelju konzervatorske studije s prijedlogom prezentacije dvorca iz 2003. godine¹⁶⁸ donesen je zaključak da bi se objekt trebao vratiti u drugu fazu izgradnje iz XIX. stoljeća, kada je dvorac imao djelomično podzidano ožbukano prizemlje i strmo četverostrešno krovšte prekriveno šindromte je prema tome u posljednjoj sanaciji dogradnja u potpunosti srušena.

Od ovdje obrađenih građevina danas je ozbiljnije ugroženo građevno stanje drvenih dvoraca Josipović i Alapić. Zbog višegodišnje nebrige vlasnika i lokalne zajednice, ovi su dvorci u jako lošem stanju te je hitno potrebna detaljna sanacija temelja, nosivih zidova, stropnih planjki, trošnog krovšta. Sjeverni dio kata dvorca Josipović već se urušio, a zbog manjka potpornja na središnjem dijelu glavnog pročelja dio drvenih greda visi u zraku te predstavlja veliku opasnost za slučajne prolaznike. Temelji dvorca Alapić su u toliko lošem stanju, posebice na desnoj strani glavnoga pročelja gdje su drvene planjke u potpunosti istrunule da je s vremenom nastala rupa kroz koju je vidljiv unutrašnji prostor.

3.7.3. Valorizacijaturopoljskih drvenih dvoraca

Kako je naznačio Tomislav Marasović objekti graditeljskog nasljeđa prema svojim osobinama i funkcijama posjeduju različite vrijednosti. Upravo je definiranje vrijednosti pojedinog objekta osnova prema kojoj se kasnije može odrediti stupanj intervencije teopseg i

---

¹⁶⁸ Navedeni podaci o mogućoj sanaciji preuzeti iz „Konzervatorska studija s prijedlogom prezentacije kurije Josipović u Kurilovcu kao podloga za izradu projekta adaptacije i sanacije kurije, uređenja parcele i uvođenja u funkciju napuštenog posjeda,“ Konzervatorski odjel u Zagrebu, 2003.

priroda pojedinačnih zahvata.¹⁶⁹ Na temelju terenskog istraživanja, navest ću neke od tih vrijednosti koje možemo pronaći na odabranim primjerima.

Usprkos degradacijama i devastacijama, drveni dvorci XVIII. i XIX. stoljeća ostali su, premda u malom broju, sačuvani do danas, kao svjedoci kulture življenja plemstva središnje Hrvatske. Proces propadanja drvenih dvoraca vrlo je jak tijekom XIX. i XX. stoljeća, te broj od njih pet¹⁷⁰ još očuvanih na području Turopolja ulazi u raritetne primjere toga oblika stambene drvene arhitekture Hrvatske. Kriterij *rijetkosti* odnosi se na sve do danas očuvane drvene dvorce, budući da su oni samo mali dio nekada mnogo većeg broja takvih građevina na području sjeverozapadne Hrvatske i samog Turopolja te se time ujedno povećava važnost i vrijednost preostalih drvenih dvoraca. Vrijednost visoke *starosti* obilježuje gotovo sve drvene dvorce. Neki dvorci imaju ucrtanu godinu gradnje,¹⁷¹ za neke se datacija zna iz arhivskih istraživanja,¹⁷² dok za ostale još nije pronađena točna datacija. Godina gradnje upisivala se na različita mjesta: kod glavnog ulazu, na sljemenskoj gredi predvorja prizemlja ili palače. Neki drveni dvorci, poput dvorca Alapić u Vukovini, umjesto označene godine gradnje, imaju urezane inicijale IHS i MRA,¹⁷³ ali ovaj dvorac zbog svojih karakteristika svrstavamo u drugu polovicu XVIII. stoljeća te se smatra najstarije izgrađenim i sačuvanim drvenim dvorcem na području Turopolja. Važan kriterij koji se odnosi i na drvene dvorce ovoga kraja je njihova *ambijentalna vrijednost*. Ti se objekti odlikuju uzornim smještajem s obzirom na okolicu, prilagođavajući se specifičnim prirodnim okolnostima kao poplavama, vjetrovima, osunčanju ali i logičnom podjelom prostorija te funkcionalnošću svih dijelova. Do najvećeg izražaja dolazi njezina harmonična veza s krajolikom koji je okružuje, pa je sklad prirode i arhitekture je istaknut. Stoga zaštitu tradicijskog drvenog graditeljstva, barem u dijelu valorizacije i određivanja programa mjera njezina očuvanja i restauriranja treba razmatrati u okviru širega prostora. Iz čvrste povezanosti s prirodom i uporabe materijala iz okolne prirode u građenju drvenih dvoraca, proizlazi vrijednost *autentičnosti*. Majstori su koristeći hrastove planjke iz Turopoljskog luga ili potočnog šljunka iz obližnjeg potoka te pekući opeku na licu mjesta potvrdili njegovu izvornost, autohtonost.

---

¹⁶⁹ MARASOVIĆ, 1983: 12-13.

¹⁷⁰ Izuzet je srušeni dvorac Jelačić.

¹⁷¹ Dvorac Modić-Bedeković s urezanom godinom na sljemenu predvorja (1806.).

¹⁷² Za datum gradnje župnog dvora u Starom Čiču saznajemo iz župne spomenice (upisana je 1831. godina), dvorac Josipović spominje se u popisima Plemenite općine Turopolje 1796. godine.

¹⁷³ Inicijali IHS, simbol kršćanstva od XV. stoljeća, ulaze u široku graditeljsku uporabu u funkciji blagoslova i zaštite kuće i ukućana. Iste inicijale možemo naći u ruralnoj arhitekturi Hrvatske i Europe, i to kako onoj građenoj u kamenu ili drvetu, tako i u zidanoj arhitekturi (MARKOVIĆ, 1999b: 16).

Pojedini drveni dvorci posjeduju i povijesnu vrijednost, primjerice danas srušen dvorac Jelačić u kojem je početkom XIX. stoljeća boravio i ban Josip Jelačić sa svojom obitelji.¹⁷⁴ Ksenija Marković (1999.)¹⁷⁵ prenosi kako su se u dvorcu Modić-Bedeković, nekoć sastajali turopoljski plemići Pogledići, Kuševići, Josipovići, Vranicani iz Zagreba te Vojkovići iz Oroslavlja, kao i poznati hrvatski umjetnici, književnici i glazbenici, August Šenoa, Antun Gustav Matoš, Zlatko Baloković.

Arhitektonska vrijednost koju ovi drveni dvorci dijele s tradicijskom gradnjom stambene arhitekture uopće, nalazi se u njihovoj konstrukciji sistemom preklapanja elemenata, koja zadržava visok stupanj montažnosti i mobilnosti. Također, tipološki gledano, turopoljski drveni dvorci pokazuju dosljednost gradnje za razdoblje kasnoga baroka s pravokutnim izduženim tlocrtom, položajem i funkcijama prostorija, uz neke iznimke dvoraca građenih u L-tlocrt, poput drvenog dvorca Zlatarić.

3.7.4. Stanje drvenih dvoraca nakon konzervatorsko-restauratorskih radova i njihov položaj u suvremenoj zaštiti kulturnih dobara Hrvatske

U posljednjih petnaestak godina na širem turopoljskom području izvedene su djelomične ili cjelovite građevne sanacije nekoliko objekata, no radovi se uglavnom zaustavljaju na konzervatorskim zahvatima dok za restauratorske radove ponestaje sredstava. Najveći nedostatak u zaštiti drvenih dvoraca je manjak financijskih sredstava i redovitog održavanja.

Najbolji primjer cjelovite sanacije i revitalizacije drvenog dvorca na području Turopolja je već više puta spominjani dvorac Modić-Bedeković. Osim zahvata koji su izvedeni na samoj građevini i okućnici, istaknuti dio radova čini i vrijedan sačuvani interijer sa stilskim namještajem u čije su restauriranje uložena značajna sredstva. U slučaju dvorca Alapić 1997. godine napravljen je detaljan projekt koji je predviđao potpunu sanaciju objekta sa zamjenom temelja, nosivih zidova, krova, ali su te godine zbog već navedenih vlasničkih problema i manjka financijskih sredstava demontirane samo ruševne krovne kućice i središnji tornjić, te su dijelom sanirani dotrajali dimnjaci. Nesretna sudbina dvorca Josipović pokušala se promijeniti njegovom prenamjenom kada je crkva Navještenja Blažene Djevice Marije planirala obnoviti objekt za potrebe novog vjerskog središta u Kurilovcu. Izrađena je i projektna dokumentacija temeljem koje je dobivena lokacijska dozvola te je Konzervatorski

---

¹⁷⁴ MIJATOVIĆ, 1990: 20.

¹⁷⁵ MARKOVIĆ 1999a: 16.

odjel u Zagrebu 2005. godine prihvatio predloženu izgradnju replike, ali se od svega odustala zbog manjka financijskih sredstava i složenosti planiranog zahvata. Gubitkom funkcije i namjene, ove građevine osuđene su na propadanje. Iako većina turopoljskih drvenih dvoraca ima status spomenika kulture, ne provede se značajne mjere zaštite, aktivnosti ili radovi s ciljem očuvanja i produženja trajanja njihovih spomeničkih vrijednosti, cjelovitosti i namjene.

Dvorci sjeverne Hrvatske istraživani su i dokumentirani u nekoliko navrata, što je pridonijelo utvrđivanju njihove brojnosti, rasprostranjenosti i pojedinačne vrijednosti. Kao rezultat provedenih istraživanja, 1970. godine u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture objavljen je elaborat *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske*¹⁷⁶ kojim su obuhvaćeni svi zaštićeni zidani i drveni dvorci na području sjeverne Hrvatske. No, problemi oko njihovog održavanja i obnove, kao i nedostatak izvora financiranja, nisu do danas kvalitetno riješeni. Potrebno je još više razviti svijest o vrednovanju i skromnijih ostvarenja koja su tijekom vremena dobila određenu vrijednost kao kulturno ili kao prirodno nasljeđe.

---

¹⁷⁶<http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=1892>, 20.08.2013.

4. Razlozi ugroženosti turopoljskih drvenih dvoraca

S obzirom na rezultate terenskog istraživanja kao razloge ugroženosti građevnog stanja, materijala, forme te autentičnosti turopoljskih drvenih dvoraca mogu se izdvojiti:

- Prirodno starenje
- Neodržavanje i zapuštanje
- Nedostatak sredstava
- Gubitak funkcije i promjena načina života
- Nedostaci u radu stručnih službi
- Nedostaci unutar zakonske zaštite
- Vandalizam

Od prirodnih slabosti i uzroka propadanja drvene građe ovdje obrađenih drvenih dvoraca zamjećuje se češća pojava većih pukotina duž greda i šupljina na mjestu nekadašnjih čvorova, koje međutim ne oslabljuju mehanička svojstva ovih horizontalno postavljenih greda, ali ostavljaju slobodan pristup padalinama, vlazi i crvotočinama uglavnom na sjevernoj strani građevine jače izloženoj vlazi i atmosferilijama ili na temeljnim gredama. Drveni dvorci ulaze u skupinu spomenika koji su tijekom povijesti „potiho“ nestajali zbog starosti ili neodržavanja, te nerazmjera broja stručnjaka koji rade u službi zaštite u odnosu na problematiku i njezinu težinu. Uz prirodno starenje materijala i strukture, kao opći problem zaštite spomenika može se izdvojiti nedostatak sredstava zbog kojega je većina sanacija drvenih dvoraca izvedenih u posljednjih petnaestak godina zastala nakon građevnih sanacija dok su restauratorski radovi odgođeni, čime se dijelom onemogućava i korištenje objekta.

U ruralnim prostorima Hrvatske tehnika gradnje hrastovim planjkama na različite vezove bila je temeljena na izravnom prenošenju iskustva, na lokalnoj predaji. Predajom je prenošena cjelokupna vještina gradnje, od izbora materijala i njegove obrade, do njezina smještaja i oblikovanja u prostoru. Jednako tako, prenošena je i svijest o razlozima zbog kojih se gradilo upravo tako. Sredinom XIX. stoljeća počinje djelomični prekid s tradicijom pod utjecajem industrijske revolucije i društvenih kretanja.¹⁷⁷ Polako se gubi osjećaj pripadnosti ograničenom prostoru, a sve veća povezanost omogućuje upotrebu industrijski proizvedenih građevnih materijala. Zapuštanje sela posebno se dogodilo nakon Prvog svjetskog rata razvitkom urbanizacije i industrijalizacije. Većina drvenih dvoraca je u lošem građevinskom

---

¹⁷⁷ ŽIVKOVIĆ, 1993: 5.

stanju, ne zadovoljavaju osnovnim standardima suvremenog stanovanja (sanitarije, grijanje), ali ih je pravilnom sanacijom moguće prilagoditi novim potrebama. Nažalost, službe za zaštitu spomenika kulture relativno su kasno počele vrednovati tradicijsko graditeljstvo kao važan dio cjelokupne kulturne baštine. Slabo korištenje objekta i gubitak funkcije moguse primijetiti i danas, kada se ove građevine ne promatraju više samo kroz njihovu primarnu funkciju nego i kao kulturna dobra. Samim time im je uskraćeno svakodnevno održavanje i nadzor od strane korisnika, koje je prema B.M. Feildenu najjednostavniji i najjeftiniji način osiguranja i preventivne zaštite spomenika i najviša forma konzerviranja građevine, budući da ne uključuje nikakvu intervenciju.¹⁷⁸ Stoga je bitno uključivanje pitanja očuvanja i restauriranja ovih spomenika u cjelokupni socijalno-gospodarski i prostorni razvoj kraja, kako bi se njihov opstanak osigurao i nakon konzervatorskih i restauratorskih zahvata.

Drveni dvorci nisu upropaštavali samo gore navedeni razlozi, nego i namjerna rušenja, gdje primjećujemo neprimjeren odnos ljudi prema nasljeđu koji je uvjetovan neznanjem i općim nemarom pojedinaca prema javnom dobru. Primjeri vandalizma najviše su vidljivi na dvorcu Josipović koja je unutrašnjosti prepuna grafita i smeća, dok pojedinci i dalje nesmetano odvoze drvenu građu s dvoraca Jelačić i Josipović.

---

¹⁷⁸ FEILDEN: 1981: 22.

5. Prijedlozi za očuvanje drvenih dvoraca

Na temelju terenskog istraživanja, mogu se predložiti eventualni zahvati na pojedinim primjerima te donijeti neki opći zaključci vezano uz njihovo stanje i prijedlozi za očuvanje.

- Najbolji način zaštite bio bi održati objekt u funkciji, a to znači zadržati odgovarajuće postojeće funkcije ili kreirati nove koje moraju „odgovarati socijalnim, kulturnim i ekonomskim potrebama stanovnika.“¹⁷⁹ Zaštitu i restauriranje uvijek treba pratiti akcija reanimiranja. Najbolji primjer za to je drveni dvorac Modić-Bedeković koji je promjenom funkcije u muzejski prostor povećao svoju spomeničku vrijednost. Vjerojatno bi i stari župni dvor u Starom Čiču doživio tragičnu sudbinu već srušenih drvenih dvoraca da nije u stalnoj upotrebi, bilo kao župni dvor ili kao mjesto stanovanja.
- Trebalo bi definirati financijske izvore, odnosno osigurati sredstva za izvođenje potrebnih konzervatorskih i restauratorskih radova. Tu je posebice važno apelirati na što hitnije zaštitne radove na dvorcima Alapić i Josipović koji bi mogli potpuno nestati u bliskoj budućnosti. Potrebno je utvrditi i moguće alternativne načine financiranja. U nedostatku novčanih sredstava pristup problemu treba biti postupan, odnosno „potrebno je formirati sustav prioriteta i provoditi projekte zaštite sustavno po fazama.“¹⁸⁰
- Također je važno pristupiti temi očuvanja drvenih dvoraca sveobuhvatno i planski, obuhvaćajući integralno najvrjednije i karakteristične cjeline u pojedinim područjima, a ne štititi samo pojedine objekte visoke vrijednosne kategorije.
- Prema B. M. Feilden¹⁸¹ najjednostavniji i najjeftiniji način u preventivnom održavanju spomenika je „redovita inspekcija“ kulturnog nasljeđa. Stoga bi bilo poželjno osigurati službe stručnog nadzora koje bi redovito pratile stanje spomenika, uz veliku važnost aktiviranja i educiranja lokalnog stanovništva o vrijednostima ovih spomenika.
- Od posebne je važnosti podizanje kulture svijesti o identitetu i tradicijskim vrijednostima, jer dok kod pojedinci gledaju na drvene dvorce kao mjesto odvoza građevnog materijala i ispisivanja grafita, nećemo puno postići u njihovom očuvanju.

---

¹⁷⁹ MARKOVIĆ, 1982: 4.

¹⁸⁰ STEPINAC-FABIJANIĆ, 1997: 30.

¹⁸¹ FEILDEN: 1981: 22.

- Povezati sve vrijedne spomenike drvenog graditeljstva u Turopolju (kapele, kurije, čardake, raspela) kako bi se mogli lakše turistički prezentirati i ponuditi posjetiteljima kao specifičan i izvoran produkt ovoga kraja.
- Od potrebnijih zaštitnih radova na obrađenim drvenim dvorcima navela bih:
  - Drveni dvorac Modić Bedeković: djelomična sanacija poda kata i krova, koji su unatoč nedavnim konzervatorsko-restauratorskim radovima nakrivljeni, te učvršćivanje drvene konstrukcije balkona kako bi mogao biti u funkciji.
  - Drveni dvorac Alapić: izrada projektne dokumentacije, sanacija temelja, krovne konstrukcije i novo prekrivanje krova, zamjena dijela planjki nosivih zidova, skidanje i popravak žbuke, sanacija sve vanjske i dijela unutarnje stolarije, zamjena podnih i stropnih greda, restauriranje drvenog namještaja i glavnih ulaznih vrata, oruđa i ostalih drvenih predmeta.
  - Stari župni dvor u Starom Čiču: zamjena vanjske stolarije uz zadržavanje veličine postojećeg otvora, ugradnja novog prozorskog stakla gdje je puknuto, sanacija vanjskog zida podruma, sanacija potkroveka na sjevernom pročelju s novim drvenim nosačima i crijepom, sanacija krovništa i dimnjaka gdje nedostaju crijevi ili žbuka, popravak planjki koje su stanjene ili puknute na oba zabata bočnih pročelja.
  - Drveni dvorac Josipović: potrebna je hitna sanacija otvora glavnog ulaza dozidavanjem novog dijela zida koji će pridržavati planjke koje trenutno vise u prostoru, zaštititi drvenu građu kata novom konstrukcijom s ceradom, obilježiti rastavljene grede za eventualne buduće konzervatorske radove, posjeći raslinje koje raste uz sva pročelja. U kasnijim radovima potrebne su sanacije temelja, zidnih stijena, trulih stropnih greda, uništenog poda, stolarije, zamjena opeke.
  - Drveni dvorac Jelačić: budući da je objekt danas gotovo u potpunosti nestao, jedino moguće rješenje je izvedba faksimilske rekonstrukcije koja bi se temeljila na preciznoj dokumentaciji i čvrstim podacima.
- Ako zbog trošnosti i oštećenja treba napraviti zamjenske dijelove, potrebno ih je izvesti istovjetno izvorniku. Pri sanaciji treba izbjegavati nepotrebno probijanje drvenih stijenki, jer otvaranje novih otvora izaziva promjene u vertikalnom

konstrukcijskom sustavu.¹⁸² Dodatni iskoristivi prostor moguće je dobiti adaptacijom nekadašnjih gospodarskih prostorija u prizemlju ili zgrada, adaptacijom tavana (ali je prije potrebno obaviti provjeru njezine statičke stabilnosti).

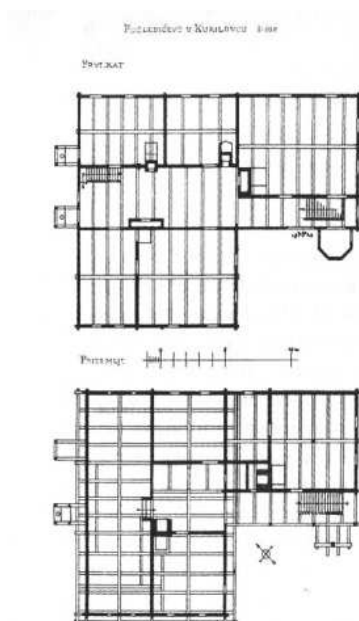
¹⁸² SALOPEK, 2009: 20.

Zaključak

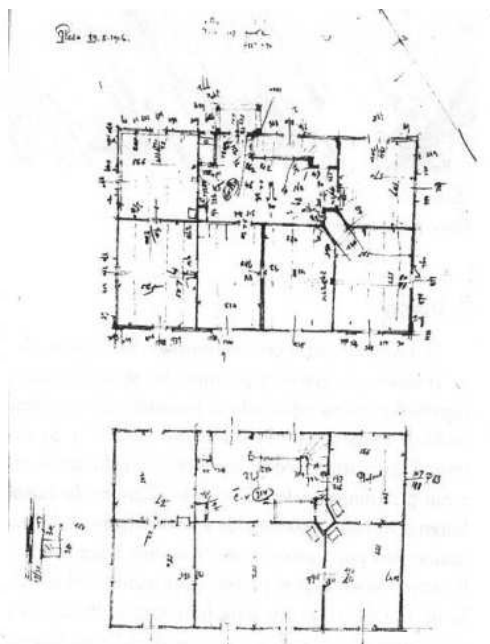
Usporedno s vrhunskim umjetničkim i tehničkim postignućima u arhitekturi, razvijalo se, čini se ni danas dovoljno priznato, narodno graditeljstvo. U mnoštvu raznolikih ostvarenja istaknuto mjesto zauzimaju drvene građevine Posavine, Pokuplja i Turopolja. Tradicijsko drveno graditeljstvo vrlo je važan dio naše sveukupne kulturne baštine. Iako je najbrojnije i najrasprostranjenije, prema iznesenim podacima i rezultatima može se ustanoviti loš položaj turopoljskih drvenih dvoraca u zaštiti kulturnih dobara, ali i primijetiti i određenu neujednačenost brige. Tako je dvorac Modić-Bedeković gotovo u potpunosti obnovljen, stari župni dvor u Starom Čiču u zadovoljavajućem je stanju, dok se za dvorce Alapić i Josipović još nije našlo primjereno rješenje. Ti su drveni dvorci prepušteni propadanju, i samo je pitanje vremena kada će nestati u potpunosti, kao što se dogodilo i do nedavno postojećim drvenim dvorcima Jelačić i Pinter. Profana arhitektura na području Velike Gorice doživjela je, nažalost, u drugoj polovici XX. stoljeća tragičnu sudbinu mnogih ruralnih i poluurbanih naselja kontinentalne Hrvatske gdje su srušene građevine bile važne za ambijent cjeline naselja, čime je izgubljeno mnogo od povijesne autentičnosti.

Svi ovdje obrađeni drveni dvorci očuvani su do danas gotovo u cijelosti s izvornom građom i u izvornom obliku. Ovi su dvorci dio nekad većeg broja drvenih jednokrlnih dvoraca sa stilskim karakteristikama zrelog baroka i klasicizma. Jedini sačuvani inventar nalazimo u dvorcu Modić-Bedeković koji je nedavno restauriran te će biti predstavljen javnosti na jesen 2013. godine. Turopolje obiluje bogatim kulturnim materijalnim i nematerijalnim nasljeđem, ali nažalost njegova povijest nije u dovoljnoj mjeri istražena, a posljedica je onda i njena slaba prezentacija. Vrlo je malen broj objekata na području grada Velike Gorice, a koji imaju svojstvo kulturnog dobra, uređeno i prezentirano na primjeren način te dostupno javnosti. Kako vrijeme prolazi, tako je i potreba za popularizacijom i revitalizacijom drvenih dvoraca sve veća. Ono što posebno zabrinjava jest činjenica da drveni dvorci nestaju doslovno naočigled u vrlo kratkom vremenu. Jedan od načina očuvanja tradicijske graditeljske baštine je i njezina turistička valorizacija. Primjeri otvaranja muzejskog prostora u dvorcu Modić-Bedeković i uređenje parka prirode sa skulpturama akademskog kipara pokraj dvorca Alapić vrijedan su pokušaj koji bi trebalo slijediti i s drugim drvenim dvorcima. Zato možemo zaključiti da su pred nas stavljene dvije odgovorne zadaće: valorizirati i očuvati prestale primjere drvenih dvoraca, jer tradicijsko je graditeljstvo uvijek bilo anonimno, tako da ono i danas anonimno nestaje u nepovrat.

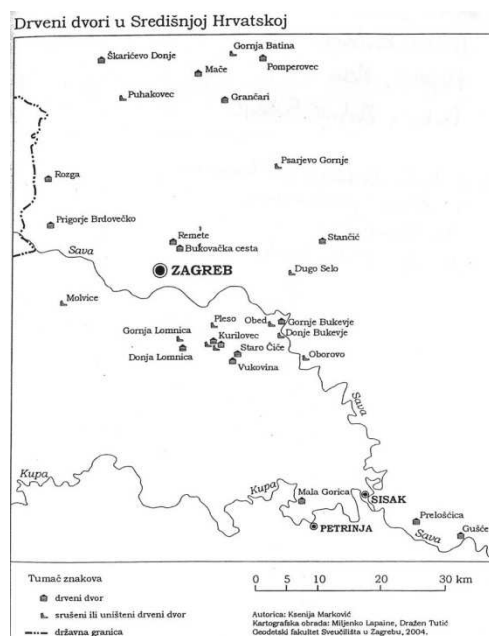
Popis ilustracija

Slika 1: Drveni dvorac Pogledić u Kurilovcu, Plesu, tlocrt prizemlja (dolje) i prvog kata (gore), nacrti Martina Pilara, 1916.

Slika 2: Drveni dvorac Plepelić u Plesu, nacrti Martina Pilara, 1916.

Slika 3: Karta sačuvanih i srušenih drvenih dvoraca središnje Hrvatske, kartu izradila Ksenija Marković, publicirana 2004. godine

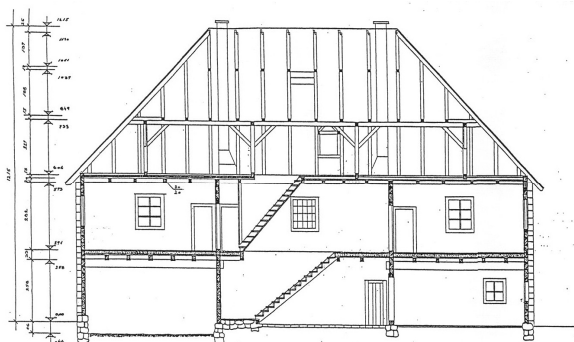
Slika 4: Zadružna kuća Arbanasi, snimio Aleksandar Kućec, 1951.; inv. br. 9184, MK¹⁸³

¹⁸³ Fototeka Ministarstva kulture

Drveni dvorac Modić- Bedeković u Donjoj Lomnici

Slika 5: Pročelje dvorca s ulične strane omeđeno novom drvenom ogradom, 2013., snimila A. Badurina 1971., KOZ¹⁸⁴

Slika 6: Presjek dvorca s vidljivom prostornom organizacijom unutrašnjeg dijela, I. Krčelić,

Slike 7, 8 i 9: Detalji glavnog pročelja: *slemčeki* (lijevo), balkon iznad ulaznih vrata (u sredini) te jasno istaknuta nova planjka uz temelje dvorca (desno), 2013., A. Badurina

Slike 10, 11 i 12: Detalj bočnog zapadnog pročelja (lijevo) i začelnog sjevernog pročelja (u sredini i desno) s istaknutim novim planjkama svjetlije boje i finije obrade, 2013., A. Badurina

¹⁸⁴Konzervatorski odjel u Zagrebu

Slike 13, 14 i 15: Detalji začelnog sjevernog pročelja- veći razmak između planjki ispunjen pur pjenom (lijevo), istrošeni ugao na *hrvaški vez* (u sredini) te primjer zamjene istrošenih planjki novima na pregradnji u zoni kata (lijevo), 2013., A. Badurina

Slike 16 i 17: Predvorje prizemlja sa starim fijakerom (lijevo, snimio Vladimir Bradač, 1955., MK), te stanje danas nakon sanacije stubišta i restauracije natpisa na gredi (desno, snimila A. Badurina, 2013.)

Slika 18: Zapadna prostorija prizemlja sa zemljanim podom, 2013., A. Badurina

Slike 19 i 20: Pod predvorja kata s mozaikom od šljunka snimljeno 1955.g. (lijevo, Vladimir Bradač, MK) te stanje danas (desno, 2013., snimila A. Badurina)

Slike 21, 22 i 23: Fotografije palače sa starim namještajem prije restauracije (lijevo, izvor: internet¹⁸⁵) te detalj vrata nakon sanacije sa zapisima visina i datumima stanovnika dvorca (desno, 2013., A. Badurina)

Slike 24, 25 i 26: Gospodarske zgrade ispred dvorca- sukačnica (lijevo), štala s bunarom snimljena 1951.g. (u sredini, Aleksandar Kuček, MK) sa stanjem danas (desno, 2013., A. Badurina)

Slike 27 i 28: Nacrti podnih obloga u zoni prizemlja (lijevo) i zoni kata (desno). Tamno međa boja označava pod od opeke, svijetlo smeđa zemljani, bež daščani, tamnije siva betonski te svijetlosiva na katu pod od oblutaka. (Elaborat Upravnog odjela za društvene djelatnosti, školstvo i predškolski odgoj Grada Velika Gorica)

¹⁸⁵<http://www.vgdanas.hr/Info/Clanak/4992/novi-radovi-na-kuriji-modic-bedekovic.aspx>, 29.08.2013.

Drveni dvorac Alapić u Vukovini

Slika

29 i 30: Južno i glavno istočno pročelje snimljeno 1972. godine s tornjićem i bunarom (lijevo, snimio Nino Vranić, MK) te stanje danas sa skulpturom kipara M. Mikulina (2013., A.Badurina)

Slik

e 31,32 i 33: Glavno istočno pročelje snimljeno 1970. godine (lijevo, snimio Nino Vranić, MK) te stanje danas bez tornjića i krovnih istaka (sredina), detalj skulpture na ulaznom prilazu (A. Badurina)

Slike 34, 35 i 36: Fotografije oštećenja temelja, trulih planjki i skinute žbuke na sjevernom dijelu glavnog pročelja (snimila A. Badurina), 2013.

Slike 37, 38 i 39: Sjeverno pročelje (lijevo), detalj oštećenja krovne konstrukcije na sj. pročelju (sredina), gospodarske zgrade iza dvorca (desno), snimila A. Badurina, 2013.

Slike 40 i 41: Zapadno začelno pročelje s istaknutim sanitarnim prostorom na katu snimljeno 1970. (lijevo, snimio Nino Vranić, MK) te stanje danas (desno, A. Badurina, 2013.)

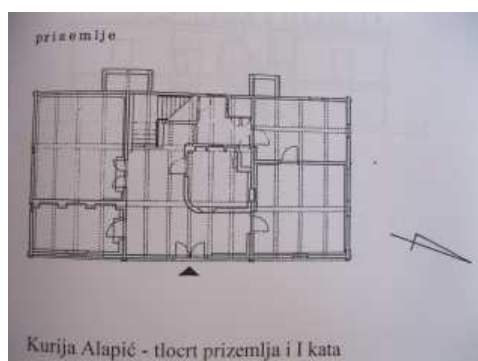
Slike 42, 43 i 44: Dvokrilna ulazna vrata glavnoga pročelja s ukladama u liku riblje kosti (lijevo), ukrasna barokna brava s kvakom u obliku slova S (sredina) te metalna ključanica (desno), snimila A. Badurina, 2013.

Slike 45, 46 i 47: Predvorje prizemlja sa stubištem (lijevo), pregradnja u sredini predvorja (sredina) nekad u funkciji kuhinje, danas u njoj nalazimo neke sačuvane komade namještaja (desno), A.

Badurina, 2013.

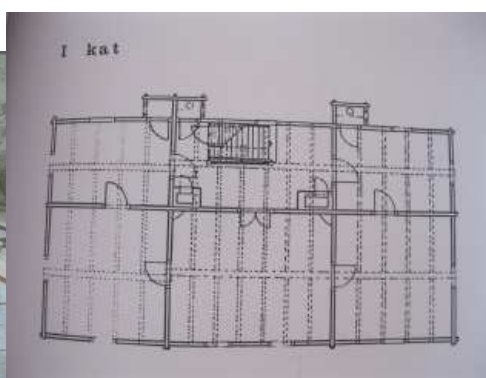
Slike 48: Tlocrt prizemlja s vidljivom pregradnjom u sredini predvorja, 1997., KOZ

Slike 49 i 50: Detalji stubišta s ogradom na katu, fotografija, A. Badurina, 2013.

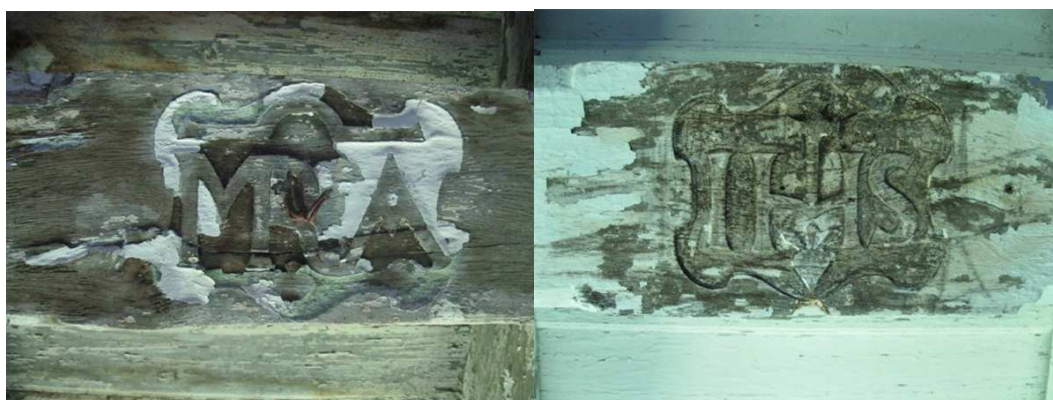
Slike 51 i 52: Krov tornjića i krovni istak prekriven šindrom, koji su skinuti 1997.g., danas se nalaze u sobi na katu dvorca (A. Badurina, 2013.)

Slika 53: Tlocrt kata, 1997., šindrom, koji su skinuti 1997.g., danas se nalaze u sobi na katu dvorca (A. Badurina, 2013.)

Slike 54 i 55: Palača sa sačuvanim namještajem i velikim oštećenjima zida (lijevo), prostorija lijevo od palače sa starim namještajem (desno), snimila A. Badurina, 2013.

Slike 56 i 57: Detalji natpisa na stropnim gredama kata- MRA i IHS, snimila A.Badurina, 2013.

Stari župni dvor u Starom Čiču

Slike 58, 59 i 60: Arhitektonski snimci istočnog (lijevo) i zapadnog začelnog pročelja (desno). U sredini je presjek s vidljivom prostornom organizacijom unutrašnjosti. (snimio I. Krčelić, 1973., KOZ)

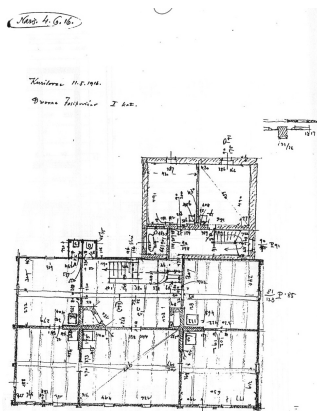
Slike 61 i 62:

Sjeverno pročelje 1970. godine (snimio Nino Vranić, KOZ) lijevo te stanje danas na slici desno (2013., snimila A. Badurina)

Slike 63 i 64: Glavno istočno pročelje 1957. godine lijevo (snimio Branko Lučić, KOZ), te stanje danas desno (2013., snimila A. Badurina)

Drveni dvorac Josipović u Kurilovcu (djelomično demontirana)

kata, nacrt Martina

Slika 66: Doček Emila Laszowskog ispred dvorca Josipović, 1909., privatna zbirka Stjepana Ledera

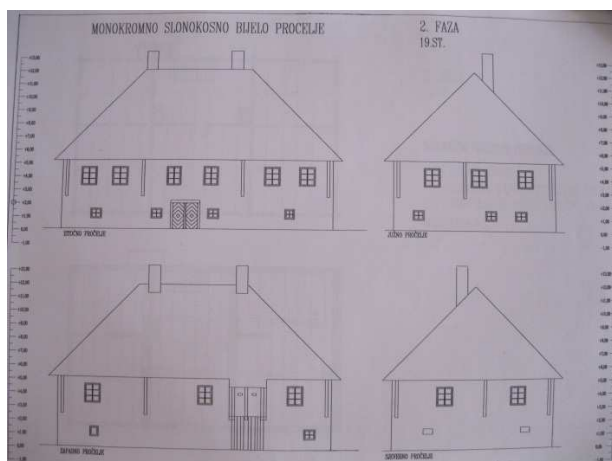
Slika 65: Tlocrt Pilara, 1916.

Slika 67:

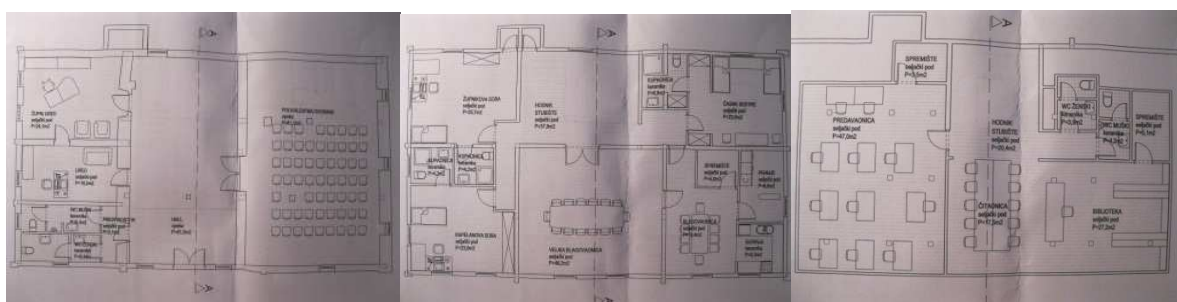
Istočno i bočno sjeverno pročelje,
Bradač, 1955., br. 17487, MK
1957., inv. br. 20628, MK

Slika 68: Južno i istočno pročelje s
lipom na prilazu, snimio Vladimir
Lučić,

69: Prijedlog prezentacije dvorca s mogućim izgledom svih pročelja dvorca
fazi izgradnje u XIX. stoljeću, 2003., KOZ

Slika
u 2.

Slike 70, 71 i 72: Idejni projekt replike dvorca u funkciji župnog ureda. Tlocrt prizemlja s uredom i
dvoranom (lijevo), tlocrt kata sa spavaćim sobama, kuhinjom i blagovaonicom (sredina), tlocrt
potkrovlja s čitaonicom i predavaonicom (desno), 2005., KOZ

Slika 73: Južno pročelje s dogradnjom na zapadnoj strani dvorca, stanje oko 2002.g., izvor: privatna zbirka Stjepana Ledera

Slika 74: Glavno istočno pročelje, stanje oko 2002.g., izvor: privatna zbirka Stjepana Ledera

Slike 75 i 76: Stanje dvorca 2011. godine: glavno pročelje (lijevo) te južno i dio zapadnog pročelja bez dogradnje koja je srušena pri demontiranju, izvor: internet¹⁸⁶

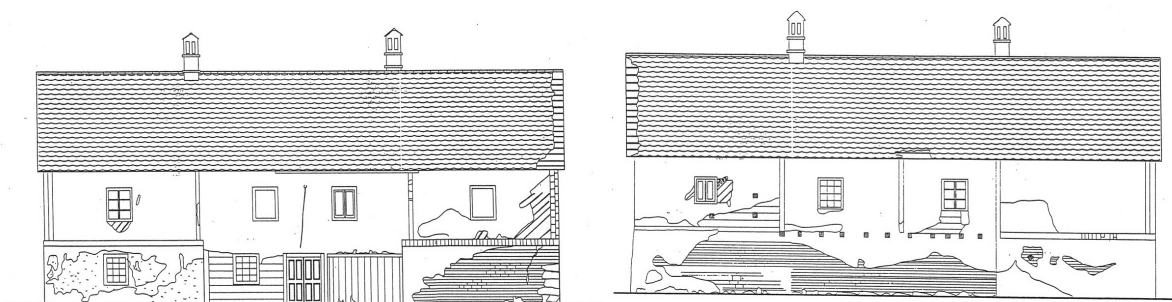
Slike 77, 78 i 79: Trenutačno stanje dvorca: predvorje prizemlja ispisano grafitima s naslaganim planjkama (lijevo), jedina sačuvana vrata sjeverne prostorije prizemlja (sredina) te srušeni strop iznad sjeverne prostorije (desno), 2013., A.Badurina

¹⁸⁶<http://www.forumgorica.com/tradicija/obnova-tradicijskih-drvenih-kuca/30/>, 29.08.2013.

Slike 80, 81 i 82: Detalj jugoistočnog ugla (lijevo), otvor na mjestu glavnih vrata sa stropnim gredama koje vise u zraku (sredina), južno pročelje sa skinutom žbukom (desno), 2013., A. Badurina

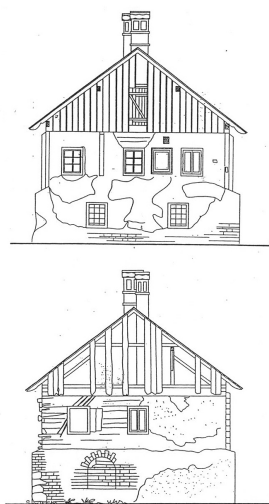
Drveni dvorac Jelačić u Kurilovcu (srušena)

Slike 83 i 84: Južno pročelje (lijevo) i sjeverno pročelje (desno), arh. snimka, I. Krčelić, 1973., KOZ

Slika 85: Glavno južno i istočno pročelje, snimio Nino Vranić, 1970.; inv. br. 30041., MK

Slika 86: Zapadno (gore) i istočno (dolje) pročelje, arh. snimka, I. Krčelić, 1973., KOZ

Slika 87: Začetno sjeverno i zapadno pročelje, snimio Nino Vranić, 1970. inv. br. 30040, MK

Slike 88 i 89: Predvorje s dva drvena stupa (lijevo) te greda na prvom katu (desno), snimio Vladimir Bradač, 1955., MK.

Slike 90, 91, i 92: Detalj *hrvaškog veza* na sačuvanim planjkama kata (lijevo), ostatak zida od opeke i planjki sa zapadnog polja glavnog južnog pročelja (sredina), detalj jugozapadnog ugla ojačanog većim kamenjem (desno), A. Badurina, 2013.

Dvorac Zlatarić u Gornjem Bukevju

Slika 93: Istočno pročelje, Slika 94: Unutarnje pročelje, Slika 95: Ukrasno izvedene glavesnimio Nino
Vranić, MK, tlocrt na ključ, snimio Nino stupova ograde, snimio Nino 1970.; inv. br.
30053 Vranić, MK, 1970., inv. br. Vranić, MK, 1972., inv. br.
30052 34322

Slika 96: Nekadašnji izgled začelnog pročelja izveden u drvu, izvor: internet¹⁸⁷ A. Badurina, rujan 2013.

Slika 97: Današnji izgled začelnog pročelja.

Slika 98: Niz jablana na prilazu dvorca, A. Badurina, 2013.

Slika 99: Glavno pročelje dvorca s ukrasnim vrtom unutar kruga, A. Badurina, 2013.

Slika 100: Glavno južno pročelje i dio istočnog pročelja, A. Badurina, rujan 2013.

Slika 101: Detalj drvene konstrukcije na sjevernom dijelu krila s trijemom, A. Badurina, 2013.

¹⁸⁷http://public.carnet.hr/turisticka_zajednica_vg/TZGVG/kurije.html, 29.08.2013.

Prilog: Stanje drvenog dvorca Modić-Bedeković prije i poslije konzervatorsko - restauratorskih radova¹⁸⁸

Slike 1 i 2: Predvorje prizemlja prije (lijevo) i poslije (desno) sanacije

Slike 3 i 4: Predvorje kata s podom od oblutaka prije (lijevo) i poslije (desno) sanacije

Slike 5 i 6: Soba kata lijevo od glavne palače prije (lijevo) i poslije (desno) sanacije

¹⁸⁸Slike preuzete iz „Izveštaj izvedenih radova obnove interijera drvene kurije Modić-Bedeković iz Donje Lomnice,“ *Gilda* obrt za restauriranje i dizajn Hedom d.o.o., lipanj 2013. (dano na uvid iz Muzeja Turopolje, Velika Gorica)

Slike 7 i 8: Vrata balkona glavne palače prije (lijevo) i poslije (desno) sanacije

Slike 9 i 10: Detalj stolarije i bravarije ulaznih vrata prije (lijevo) i poslije (desno) sanacije

Slike 11 i 12 : Drveno stubište prije i poslije sanacije

Slika 13 : Primjer istanjene daske
poda kata

Slike 14 i 15: Stropne grede predvorja prije (gore) i poslije (dolje) sanacije

Slike 16 i 17: Stropne grede prostorije na katu prije (gore) i poslije (dolje) sanacije

Slike 18 i 19: Katna stolarija s i bez starog lanenog premaza

Slike 20 i 21: Detalji tašeliranja ulaznih vrata

Slike 22 i 23: Natpis na glavnoj gredi predvorja u prizemlju prije (lijevo) i poslije (desno) sanacije

Literatura

1. BARLÈ, J. (1911.), *Povijest turopoljskih župa*, Tisak Antuna Scholza, Zagreb
2. CVETNIĆ, S. (2011.), *Drveno graditeljstvo u studijama Anđele Horvat: stil i bezvremenost*, Peristil 54, str. 33-40, Zagreb
3. CVITANOVIĆ, Đ. (1974.), *Turopoljske ljepotice*, „Kaj“, VII/5-6, str.65-104,Zagreb
4. ČAČIĆ, B. i SALOPEK, D. (1971.),*Hrvatska korablja*, Izdavačka djelatnost Saveza arhitekata Hrvatske, Ogranak Matice Hrvatske Sisak, Zagreb-Rijeka
5. FEILDEN, B. M. (1981.), *Uvod u konzerviranje kulturnog nasljeđa*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb
6. FREUDENREICH,A. (1972.), *Kako narod gradi na području Hrvatske: zapažanja - snimci icртеži arhitekta*, Republički Zavod za zaštitu spomenika kulture Zagreb, Zagreb
7. GOTTHARDI-PAVLOVSKY, B. (1997.), *Ono prethodno u ideji obnove i očuvanja hrvatske pučke baštine*, „Obnova i očuvanje hrvatske pučke graditeljske baštine - Zbornik sažetaka,“ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zagreb, str. 29
8. HOLJAC, J. i PILAR, M. (1904.-1909., pretpisak 2010.)*Hrvatski građevni oblici*, Hrvatsko društvo inženjera i arhitekata, Samobor, Nakus
9. HORVAT, A. (1961.),*Prilogpoznavanju spomenika NO općine Velika Gorica (Turopolje)*, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, X/ 5, Zagreb, str. 141-156
10. HORVAT, A. (1975.), *Između gotike i baroka: umjetnost kontinentalnog dijela Hrvatske od oko 1500. do oko 1700.*, Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske, Zagreb
11. HORVAT, A. i sur. (1982.), *Barok u Hrvatskoj*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb
12. HUZYAK, V. (1969.), *Po dragome kraju*, „Kaj“, god. VII, br. 5-6, str. 129-165
13. LASZOWSKI, E. (1908.), *Povijesni spomenici plemenite općine Turopolja*, sv. IV (1560- 1895), Zagreb

14. LASZOWSKI, E. i sur. (1910., pretisak 1995.), *Povijest plemenite općine Turopolja*, sv. I, Plemenita općina Turopolje, Zagreb
15. LASZOWSKI, E. (1911., pretisak 1996.), *Povijest plemenite općine Turopolja*, sv. II, Plemenita općina Turopolje, Zagreb
16. MARASOVIĆ, T: (1983.), *Zaštita graditeljskog nasljeđa - Povijesni pregled s izborom tekstova i dokumenata*, Društvo konzervatora Hrvatske; Zagreb - Split
17. MARKOVIĆ, K. (1982.), *Tradicijska arhitektura zagrebačkog područja*: magistarski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu
18. MARKOVIĆ, K: (1988.-1989.), *Majstori tesari: graditelji tradicijske arhitekture u Turopolju*, Radovi instituta za povijest umjetnosti, 12-13, str. 287-293, Zagreb
19. MARKOVIĆ, K. (1997.), *Očuvanje i zaštita hrvatske pučke graditeljske baštine*, „Obnova i očuvanje hrvatske pučke graditeljske baštine - Zbornik sažetaka“, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zagreb, str. 47-50
20. MARKOVIĆ, K. (1999.a), *Majstori tesari*, „Vijenac“, god. VII/148, str.16; 33, Zagreb
21. MARKOVIĆ, K. (1999.b), *Tradicijsko graditeljstvo (2. dio) - Baština, usprkos rasipanju*, „Vijenac“, godina VII/149, str. 16; 33, Zagreb
22. MARKOVIĆ, K. (2004.), *Drveni dvori središnje Hrvatske* – doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet, Zagreb
23. MARKOVIĆ, V. (1995.), *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb
24. MAROEVIĆ, I. (1986.), *Sadašnjost baštine*, DPUSRH, Zagreb
25. MATKOVIĆ-MIKULČIĆ, K. i BUKOVEC, D. (1999.), *Velika Gorica – monografija*, Pučko otvoreno učilište Velika Gorica - Odjel za kulturu, Velika Gorica
26. MATKOVIĆ-MIKULČIĆ, K. (2010.) *Hrast - Drvo Turopolja*, Pučko otvoreno učilište Velika Gorica - Odjel za kulturu, Velika Gorica.
27. MIJATOVIĆ, A. (1990.), *Ban Jelačić*, Mladost, Zagreb
28. PUHMAJER, P. [i sur.] (2005.), *Arhitektura Velike Gorice*, TZ Grada Velike Gorice, Velika Gorica

29. SALOPEK, D. (2009.), *Posavska tradicijska kuća-priručnik za obnovu*, Ministarstvo turizma i Ministarstvo kulture, Zagreb
30. SZABO, Gj. (1914.), *Spomenici kotara Krapina i Zlatar*, Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, br. 13, Zagreb
31. STEPINAC-FABIJANIĆ, T. (1997.), *Istarski projekti vezani uz obnovu kulturne i prirodne baštine*, „Obnova i očuvanje hrvatske pučke graditeljske baštine - Zbornik sažetaka“, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zagreb, str. 30-32
32. TOPALI, LJ. (1941.), *Drvene crkvice i seljačko graditeljstvo u Turopolju*, „Etnografska istraživanja i građa“, knj. III, Zagreb
33. UNKOVIĆ, I.N. (2011.), *Utjecaj Ljube Karamana na konzervatorski rad Anđele Horvat*, Peristil god. 54, str. 81-92, Zagreb
34. ŽIVKOVIĆ, Z. (1993.), *Hrvatsko narodno graditeljstvo*, (sv. III- Središnja Hrvatska), Zavod za zaštitu spomenika kulture Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske, Zagreb

Elaborati, izvještaji i studije:

1. „Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život“, Anđela Horvat i sur., Konzervatorski odjel u Zagrebu, 1970.
2. „Prioriteti programa zaštitnih radova na nepokretnim spomenicima kulture u razdoblju od 1991. do 1995. godine“, 1991. godina, dokument pod brojem 1440 za dvorac Josipović, broj 1378 za dvorac Jelačić, središnji arhiv Ministarstva kulture
3. Greta Bedenko, Ljerka Metež, Ksenija Marković i Dunja Zelić-Milošević (2003.), „Konzervatorska studija s prijedlogom prezentacije kurije Josipović u Kurilovcu kao podloga za izradu projekta adaptacije i sanacije kurije, uređenja parcele i uvođenja u funkciju napuštenog posjeda“, Konzervatorski odjel u Zagrebu
4. „Elaborato restauratorsko-konzervatorskim radovima na namještaju interijera-prva i druga faza obnove namještaja u glavnom salonu kurije Modić- Bedeković“,

TORZO- restauriranje i konzerviranje umjetnina, Zagreb, 2008.

5. „Izvještaj izvedenih radova obnove interijera drvene kurije Modić-Bedeković iz Donje Lomnice,“ *Gilda* obrt zarestauriranje i dizajn *Hedom* d.o.o., lipanj 2013. (danona uvid iz Muzeja Turopolje, Velika Gorica)
6. „Izvod iz Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske br. 7/07 – Lista preventivno zaštićenih kulturnih dobara,“ (NN 087/2008), Rješenje za kuriju Josipović: Klasa:UP/I-612-08/07-05/97, Urbroj:532-04-05/5-07-1.
7. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Središnji arhiv, Rješenja za: drveni dvorac Jelačić: UP/I-612-08/91-01-291, drveni dvorac Alapić: 01-279/4-1964, župni dvor Staro Čiče: UP-I° 612-08/09-06/0259, Urbroj: 532-04-01-01/4-09-2

Internet izvori:

1. „Preporuka za očuvanje ljepote i značaja krajolika i cjelina,“ 1962. godina, Arhiva ICOMOS-a (Hrvatska), (<http://www.icomos-hrvatska.hr/icomos-hrvatska-arhiva.html>), 20.08.2013.
2. „Program javnih potreba u kulturi grada Velike Gorice za 2011. godinu,“ Gradsko vijeće grada Velike Gorice, prosinac 2010. godine
3. „Program javnih potreba u kulturi grada Velike Gorice za 2013. godinu,“ Gradsko vijeće grada Velike Gorice, prosinac 2012. godine
4. „Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas“, 1976. godina, Arhiva UNESCO-a, (http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=13133&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html), 20.8.2013.

5. „Zaključak o sklapanju Sporazuma o međusobnim odnosima s Rkt župom Navještenja Blažene Djevice Marije,“ KLASA: 940-01/2013-01/43, URBROJ: 238-33-10-2013-1, Velika Gorica, 12. travanja 2013., (<http://www.gorica.hr/dokumenti/sluzbeni-glasnik/SGGVG-2013-4.pdf>), 20.08.2013.

6. „Investicijski plan i program obnove kurije Bedekoviću Donjoj Lomnici,“ KLASA: 612-13/2010-01/125, URBROJ: 238-33-10/2040-2010-1, Velika Gorica, 14. svibnja 2010., (<http://www.gorica.hr/dokumenti/odlukegradonacelnika/invplan,bedekovic.pdf>), 20.08.2013.

Summary

Most of the old examples of wooden houses have been preserved in the surroundings of Zagreb, notably in Turopolje or the Zagreb Plain, a fertile area between the Sava and Kupa rivers. Once a marshy plain, Turopolje was overgrown by thick oak woods. In older times the inhabitants of Turopolje built their houses with oak logs which were later replaced by thick boards. Rich inhabitants built large and spacious wooden manors, with six rooms on the first floor, where numerous guests gathered. The oldest preserved manor house is Alapićev Dvor at Vukovina (middle of the 18th century) and the best preserved is the manor house of the Modić-Bedeković family at Lomnica (1806). Worth mentioning is also the manor house at Staro Čiče. However, the manor houses of the Jelačić and Josipović family do not exist anymore. The ground floor of these buildings houses the farm premises, while the first floor is the living area. An interior staircase connects the first floor and the ground floor. All these wooden buildings were made by local masters.

Keywords

Turopolje, wooden manors, 18th and 19th century, vernacular architecture, baroque and classicism.